

2023

Образецът е одобрен от
Съвета за административната
реформа
на 28 януари 2021 г.

Доклад за последваща оценка
на въздействието на Закона за
предприятията на
социалната и солидарна
икономика

София
2023 г.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

Съдържание:

Съдържание:	2
I. Резюме	4
II. Основна част на доклада.....	5
II. 1. Увод.....	5
II. 2. Цели	8
II. 3. Обхват и структура на оценката.....	10
3.1. Обхват на оценка	10
3.2. Структура на оценката	11
3.2.1. Изследване на причините за приемането или за изменението на нормативния акт	11
1. Критерии за оценка	21
2. Въпроси за оценка	22
II. 4. Заинтересовани страни и събрани данни.....	23
1. Заинтересовани страни	23
2. Информация относно проведените консултации със заинтересованите страни	24
3. Събрани данни	26
II. 5. Анализ на данните и оценяване на въздействията.....	27
II. 6. Описание на въздействията и формулираните изводи.....	56
II. 7. Заключение	58
II. 8. Начини на разпространение на резултатите от последващата оценка	59
II. 9. Препоръки за последващи действия съгласно чл. 18б от ЗНА	59
II. 10. Източници.....	59
1. Нормативни актове	59
2. Методически документи	60
3. Интернет страници.....	60
III. Приложения.....	61

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

[Структурата, представена в настоящия образец е в изпълнение на чл. 41 от Наредбата за обхвата и методологията за извършване на оценка на въздействието]

Списък на използваните съкращения

Съкращение	Пълно наименование
ПОВ	Последваща оценка на въздействие
ЗПССИ	Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика
ЗНА	Закон за нормативните актове
ПМС	Постановление на Министерски съвет
НОМИОВ	Наредба за обхвата и методологията за извършване на оценка на въздействието

Списък на таблиците

Таблица №	Заглавие/описание на таблицата
<i>Таблица 1</i>	Критерии и категории за социално предприятие Клас А
<i>Таблица 2</i>	Критерии и категории за социално предприятие Клас А+

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

I. Резюме

Законът за предприятията на социалната и солидарна икономика (ЗПСИ) е обн. ДВ. бр.91 от 2 Ноември 2018г., изм. ДВ. бр.17 от 26 Февруари 2019г., изм. и доп. ДВ. бр.24 от 22 Март 2019г., доп. ДВ. бр.17 от 25 Февруари 2020г. (в сила от 02.05.2019 г.)

Законът урежда обществените отношения, свързани със социалната и солидарна икономика, видовете субекти и мерките за тяхното насърчаване, както и условията и реда за дейността на социалните предприятия и има за основна цел да насърчи развитието на социалната и солидарна икономика като стопански отрасъл със специални правила със следните цели:

- 1) Подобряване на достъпа до заетост и обучения за придобиване или усъвършенстване на професионалната квалификация с цел повишаване на жизнения стандарт на хора от уязвимите групи;
- 2) Създаване на условия за оказване на подкрепа на лицата от уязвимите групи за социално включване и самостоятелен начин на живот;
- 3) Намаляване на социалното неравенство и устойчиво териториално развитие.

С приемането на закона се създават условия за повишаване разпознаемостта на социалните предприятия, повишаване потребителското търсене и техните стоки и услуги, създаване на Регистър на социалните предприятия в България и специална сертификатна марка, обозначаваща стоките и услугите, произвеждани и предоставяни от социални предприятия. Законът включва и специално създадена Методика за оценка на социалното въздействие от дейността на социалните предприятия, която измерва постигнатият социален принос и въздействие.

Обект на настоящата последваща оценка на въздействието (ПОВ) е Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика (ЗПСИ) в сила от 02.05.2019 г., обн., ДВ, бр. 91 от 02.11.2018 г., изм., бр. 17 от 26.02.2019 г., изм. и доп., бр. 24 от 22.03.2019 г., доп., бр. 17 от 25.02.2020 г., а предмет са реално постигнатите ефекти и последици от неговото прилагане, както и адекватността на предприетите действия за постигане на горепосочените цели и тези с оперативен характер: а) увеличаване броя на социалните предприятия и произвежданата продукция; б) повишаване потребителското търсене на стоки и услуги, произвеждани и предоставяни от социални предприятия; в) повишаване административния капацитет за по-добро управление и реализиране на политиката по социална икономика чрез обучения на заинтересованите страни; г) обособяване на структура, отговорна за реализирането и развитието на политиката по социална икономика; д) създаване на Регистър за социалните предприятия в България; е) създаване на сертификатна марка за социалните предприятия; ж) разработване на методика за измерване на тяхното социално въздействие.

Последващата оценка е извършена съобразно Закона за нормативните актове (Обн., ДВ, бр. 27 от 3.04.1973 г., посл. изм., бр. 34 от 3.05.2016 г.), Наредбата за обхвата и методологията за извършване на оценка на въздействието (Приета с ПМС № 301 от 14.11.2016 г., обн., ДВ, бр. 91 от 18.11.2016 г., посл. изм. и доп., ДВ, бр. 84 от 29.09.2020

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

г.) и Ръководство за извършване на последваща оценка на въздействието (Одобрено с Решение № 885 на Министерския съвет от 3 декември 2020 г.).

С приемането на ЗПССИ се прави първата и основна крачка към уреждане на условията и реда за дейността на социалните предприятия. Настоящата последваща оценка на въздействието е първото задълбочено изследване на ефектите от прилагането на Закона.

ПОВ на ЗПССИ е извършена посредством анализ на критериите за оценка: „Постигане на целите“, „Ефективност“, „Ефикасност“, „Устойчивост“ и „Полезност“, при спазване на принципите на откритост, обосновааност и съгласуваност със заинтересованите страни.

Събраните, обобщени и анализирани данни са от източници с високо качество на информацията, като екипът, изготвил оценката, се е ръководил от изискванията информацията да е достатъчна, предоставена по компетентност, уместна и полезна за целите на ПОВ. В тази връзка са използвани първични и вторични данни. Първичните данни са набрани чрез анкетно проучване и дълбочинни интервюта. Проведено е изчерпателно анкетно проучване сред пряко заинтересованите страни - вписаните в Регистъра социални предприятия, членовете на междуправителствена работна група по социална икономика (с консултативни функции) към министъра на труда и социалната политика и членовете на Консултативния съвет по корпоративна социална отговорност, също към министъра на труда и социалната политика.

Извършената последваща оценка на въздействието на ЗПССИ, в т.ч. резултатите от проведеното анкетно проучване, постъпилите отговори от заинтересованите лица и дълбочинните интервюта, показват категорично, че законът постига в много голяма степен основните си стратегически и оперативни цели.

II. Основна част на доклада

Съдържанието на основната част на доклада на последващата оценка на въздействие е изготвено в съответствие с чл. 41 от НОМИОВ, с цел съобразяване с утвърдения единен подход при структурирането на последващите оценки на въздействието, извършвани от администрацията.

II. 1. Увод

Европейската концепция за социална икономика включва различни предприятия, организации и правни субекти, като кооперативи, взаимоспомагателни дружества (специфичен вид колективно застраховане), сдружения с нестопанска цел, фондации и социални предприятия. В центъра на тяхната мисия са хората и околната среда пред капитала и финансовата печалба. Те реинвестират по-голямата част от печалбата си обратно в организацията или в конкретна социална кауза и се управляват по основан на участието подход „отдолу нагоре“, с демократично участие на служителите и наетите лица.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

Българската концепция за социална икономика се съдържа в Националната концепция за социална икономика (Концепцията), приета с протоколно решение на Министерския съвет по т. 2 от Протокол № 13 от заседанието на Министерския съвет на 4 април 2012. Социалната икономика се определя като събирателно понятие, с акцент прекия социален ефект от дейността на предприятия и/или организации, учредени със социална цел и целенасочено организиращи своята дейност, за постигането на такъв резултат. Социалната икономика включва физически и/или юридически лица, сдружения на доброволци или други организирани субекти, осъществяващи стопанска дейност в обществена полза и реинвестиращи печалба за постигане на социални цели. В Концепцията се посочва още, че предприятията на социалната икономика се управляват като бизнес, произвеждат стоки и услуги за пазарната икономика и насочват част от своите ресурси в осъществяването на социални и екологични цели.

През м. октомври 2018 г. 44-то Народно събрание на Република България прие Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика. Законът е публикуван в Държавен вестник на 2 ноември същата година и влиза в сила от 2 май 2019 г. Законът поставя началото на нормативното регулиране на социалната и солидарна икономика, вкл. социалното предприемачество в България. Адресира по адекватен начин предизвикателствата пред развитието на субектите на социалната и солидарна икономика и отговаря на изискванията, произтичащи от членството на България в Европейския съюз чрез синхронизиране на нормативната рамка с европейското законодателство

Последващата оценка на въздействието на ЗПССИ е извършена в изпълнение на РМС № 436 от 05.07.2022 г. за одобряване на списък със законопроекти, на които да бъде извършена цялостна предварителна оценка на въздействието, и със закони, на които да бъде извършена последваща оценка на въздействието.

Последващата оценка на въздействие обхваща периода от влизането на ЗПССИ в сила (02.05.2019 г.) до настоящия момент. Настоящата последваща оценка на въздействие на ЗПССИ е първата извършена последваща оценка от приемането му. Съгласно Закона за нормативните актове¹, последваща оценка на въздействие се осъществява от компетентният орган по изпълнение на нормативният акт в срок от 5 години след приемане на нормативния акт. Оценката е извършена от експерти в отдел „Социална икономика и социална отговорност“, дирекция „Жизнено равнище, демографска политика и социални инвестиции“ в Министерството на труда и социалната политика. Изборът на екипа от експерти е обоснован с познаване от страна на експертите на нормативния акт, както и с цялостната предварителна оценка на въздействие на законопроекта. През 2018 г. е сформиран отдел „Социална икономика и социална

¹ Закон за нормативните актове, чл. 22 ал.2

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

отговорност“ като административна структура, отговорна за реализирането и развитието на политиката по социална икономика.

В изпълнение на задачата, екипът от експерти извърши предварителен преглед с оглед определяне на налични ресурси, срокове, заинтересовани страни, период на оценка, наличие на източници на информация. За целта бяха реализирани дейности по систематизиране и обобщаване на релевантна информация; изработване на въпросници и провеждане на анкетно проучване сред заинтересованите страни, анализиране на постъпилата информация и докладване на получените резултати.

Фокусът на последващата оценка е поставен върху изследване на ефекта от постигнатите цели на ЗПСИ, включително и в контекста на политиката по социална икономика, развивана на равнище ЕС.

Приемането на Закона и неговото прилагане осигурява единна, цялостна, нормативно устроена система от правила и рамка, които позволяват и улесняват разгръщането на потенциала на субектите на социалната и солидарна икономика, съобразно техните характеристики и национални особености. Постига се изрична регламентация на социалното предприемачество, която води до разпознаваемост на социалните предприятия като специална социалноикономическа единица, с ясно изразени социални и икономически постижения. Това се постига чрез отчитане на принципни положения и формални критерии за идентифициране на социалните предприятия като основа за тяхното правно признаване.

Приемането на правна рамка има за цел да преодолее неяснотата относно начина, по който социалните предприятия и останалите субекти на социалната и солидарна икономика могат да се възползват целенасочено от наличните финансови ресурси от европейските структури фондове, инвеститори и финансиращи организации.

Осъществяване на последващата оценка на въздействие има своето съотнасяне и към развитието в тази област на европейско ниво: 1) на 09 декември 2021 г. Европейската комисия прие План за действие за социална икономика с конкретни мерки в три направления: а) създаване на подходящи условия за просперитет на социалната икономика; б) откриване на възможности за създаване и разрастване на организациите на социалната икономика; в) гаранции за признаването на социалната икономика и нейния потенциал; 2) Препоръката на Съвета към държавите членки относно разработването на рамкови условия за социална икономика.. Политиката по социална икономика на европейско равнище създава предпоставки за подобряване на националния контекст на развитие на предприятията от социалната и солидарна икономика, като отчита националните особености на всяка една от тях.

Последващата оценка на въздействие е извършена при спазване принципите за откритост, обосновааност, съгласуваност със заинтересованите страни, пропорционалност, ефективност и ефикасност. Реализирана е на основата на наличната нормативна (Закона за нормативните актове и съответната подзаконова уредба) и методическа база и институционален (администрация на МС, Съвет за административна реформа и др.) контекст.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

II. 2. Цели

При ПОВ определянето на цели е насочено към това защо извършваме оценката. Съгласно чл. 33, ал. 2 от НОМИОВ: *последващата оценка на въздействието изследва съотношението между поставените цели и постигнатите резултати при прилагането на нормативния акт*, а в Ръководството за извършване на последваща оценка на въздействието² и в Методиката за последваща оценка на въздействието³ са посочени 4 основни цели⁴, с които се характеризират последващите оценки на въздействие.

Настоящата последваща оценка на въздействие има за фокус три от посочените цели, а именно:

- а) отчетност от прилагането на нормативния акт;
- б) извличане на изводи от прилагането на нормативния акт;
- в) подобряване прилагането на нормативния акт.

Ключова цел на последващата оценка на въздействие на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика е определяне на резултатите/ползите от приложението на нормативния акт, като на тази база се направят релевантни заключения и препоръки в процеса на вземане на решения за бъдещо развитие на политиката в областта на социалната и солидарна икономика.

В по-широк план⁵, тя е опит да се установи дали прилагането на ЗПССИ е произвело планирания и търсен ефект относно: повишаване ролята на социалната и солидарна икономика за по-висока заетост и по-добро социално включване предимно на уязвими групи от обществото; подобро качество на сътрудничество и по-висока степен на удовлетвореност на участниците в екосистемата на социалната и солидарна икономика; постигнат по-висок икономически и социален принос на социалните предприятия по отношение на качеството на живот на групи от обществото в уязвимо положение; адекватност на насърчителните мерки спрямо конкурентните слабости на социалните предприятия и другите субекти на социалната и солидарна икономика; възвръщаемостта

² Ръководство за извършване на последваща оценка на въздействието, одобрено с Решение № 885 на МС от 3 декември 2020 г.

³ Методика за последваща оценка на въздействието, Институт за публична администрация

⁴ подобряване формулирането на политики; подобряване прилагането на нормативния акт; отчетност от прилагането на нормативния акт; извличане на изводи от прилагането на нормативния акт.

⁵ В доклада от цялостната предварителна оценка на въздействие на законопроекта са посочени критерии, които могат да бъдат взети предвид при реализиране на последващата оценка на въздействие

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

чрез произведените положителни социални ефекти спрямо вложените в развитието на социалните предприятия ресурси.

Настоящата ПОВ е изготвена в съответствие с актуалните нормативни актове и методически документи (Ръководство за извършване на последваща оценка на въздействието, прието с решение на МС от 3 декември 2020 г. и цитираната по-горе Наредбата за обхвата и методологията за извършване на оценка на въздействието, в сила от 1 януари 2021 г.).

Основни цели на настоящата последваща оценка на въздействие:

Цел 1: Установяване на резултативността на оценяваните мерки, заложи в Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика на базата на доказателства и релевантни данни.

В основата на тази цел е проследяване и оценяване на реалния напредък на политиката в областта на социалната и солидарна икономика чрез въведените мерки, които са в процес на реализация като се съпоставят констатираните ефекти с първоначално заложените очаквания на заинтересованите страни.

Цел 2: Установяване на степента на устойчивост и полезност на мерките, заложи в Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика. Осъществяване на преценка на базата на достоверни и надеждни данни.

В основата на тази цел е преценяване на текущото състояние и представяне на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика и на тази база изготвяне на предложения за отстраняване на пречки пред прилагането му, които възпрепятстват ефективното и ефикасно осъществяване на политиката.

Цел 3: Извличане и формулиране на обосновани и обективни изводи и заключения от прилагането на нормативния акт.

Тази цел се постига чрез съпоставяне на релевантността на заложените мерки за регулиране и тяхната съгласуваност с очакванията на заинтересованите страни за желаните промени. На базата на критичен анализ за съответствие между предприети действия и постигнати желани ефекти се правят изводи за това дали реализираната публична намеса в обществените отношения е оправдана или не. По този начин последващата оценка, чрез направените изводи, допринася за взимане на бъдещи, съобразени с реалностите, политически решения и при необходимост - предложения за подобряване формулирането на политиката.

Във връзка с поставените цели, последващата оценка на въздействие следва да даде отговор на следните изследователски въпроси:

1. Подобен ли е достъпът до заетост и обучения за придобиване или усъвършенстване на професионалната квалификация с цел повишаване на жизнения стандарт на лица от уязвимите групи;

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

2. Създадени ли са условия за оказване на подкрепа на лицата от уязвимите групи за социално включване и самостоятелен начин на живот;
3. Намалено ли е социалното неравенство и устойчиво териториално развитие.

II. 3. Обхват и структура на оценката

3.1. Обхват на оценка

Съгласно Ръководството за извършване на последваща оценка на въздействието, одобрено с Решение № 885 на МС от 3 декември 2020 г. последваща оценка на въздействието може да бъде направена за целия период на действие на нормативния акт или само на част от него, или само на част от разпоредбите.

Избраният **обхват** на настоящата последваща оценка на въздействието е въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика през последните 5 години – от влизането му в сила на 02.05.2019 г. до настоящия момент. Оценката включва изследване на въздействията на целия нормативен акт в рамките на избрания период.

Обект на настоящата последваща оценка на въздействието (ПОВ) е Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика (ЗПСИ) в сила от 02.05.2019 г., обн., ДВ, бр. 91 от 02.11.2018 г., изм., бр. 17 от 26.02.2019 г., изм. и доп., бр. 24 от 22.03.2019 г., доп., бр. 17 от 25.02.2020 г. и свързаните с него подзаконови нормативни актове⁶, а **предмет** са реално постигнатите ефекти и последици от неговото прилагане, както и адекватността на предприетите действия за постигане на целите на закона и тези с оперативен характер: а) увеличаване броя на социалните предприятия и произвежданата продукция; б) повишаване потребителското търсене на стоки и услуги, произведени и предоставяни от социални предприятия; в) повишаване административния капацитет за по-добро управление и реализиране на политиката по социална икономика чрез обучения на заинтересованите страни; г) обособяване на

⁶ Правилник за прилагане на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика, в сила от 17.05.2019 г., Приет с ПМС № 115 от 13.05.2019 г., Обн. ДВ. бр.40 от 17 Май 2019г.; Методика за оценка на социалната добавена стойност, произвеждана от дейността на социалните предприятия по чл. 7 и чл. 8 от Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

структура, отговорна за реализирането и развитието на политиката по социална икономика; д) създаване на Регистър за социалните предприятия в България; е) създаване на сертификатна марка за социалните предприятия; ж) разработване на методика за измерване на тяхното социално въздействие.

3.2. Структура на оценката

3.2.1. Изследване на причините за приемането или за изменението на нормативния акт

Социалната икономика има ключово значение за подобряване жизнения стандарт, предимно на лица от уязвими групи, които не участват на пазара на труда, поради наличие на неблагоприятни обстоятелства от личен, здравен или социалноикономически характер. Те не са социално приобщени в степен, която им позволява да ползват блага, чрез които да водят социално приемлив начин на живот. Социалната икономика е иновативен подход за решаване на социални проблеми в областта на социалната политика чрез използването на предприемачески модел, тя е начин на регулиране и намеса в създаването на добавена стойност за икономическото и социално развитие на обществото.

Приемането на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика е съпътствано с изготвянето на предварителна оценка на въздействие, в която са посочени проблемите, които стоят за разрешаване в тази област, както и заинтересованите страни.

Проектът на ЗПССИ е разработен от екип на МТСП, във връзка с изпълнението на Управленската програма на Министерския съвет, както и Програмата и целите на Българското председателство на Съвета на Европейския съюз.

Със законопроекта се предвижда постигането на цели, с по-дългосрочен и по-краткосрочен ефект, като всяка от целите решава идентифициран проблем със значение и влияние за повече и по-добро личностно и обществено развитие и благо, постигнати чрез социалната икономика.

Според мотивите към проекта на ЗПССИ от 2018 г. стратегическата цел, която се постига със законопроекта е обособяването, развитието и насърчаването на стопански отрасъл, който се характеризира преимуществено със социална насоченост и чиято основна цел е генериране на положителна социална добавена стойност по посока заетост, жизнен стандарт и социално включване на уязвими групи от населението.

Постигането на тази цел е съпроводено с осъществяването на конкретни мерки, които да развият екосистемата на социалната и солидарна икономика, като акцентът е върху правната, институционална и политическа рамка, която създава предпоставките за утвърждаването на социалната и солидарна икономика, по посока подобряване на достъпа до заетост и обучения за придобиване или усъвършенстване на професионалната квалификация с цел повишаване на жизнения стандарт на хора от уязвимите групи; създаване на условия за оказване на подкрепа на лицата от уязвимите групи за социално включване и самостоятелен начин на живот; намаляване на социалното неравенство и устойчиво териториално развитие.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

Основните положения в Законопроекта за предприятията на социалната и солидарна икономика са следните:

1. Определя се обхвата на ССИ

Чл. 2 от ЗПССИ определя обхвата на социалната и солидарна икономика като посочва нейните субекти – кооперациите, неправителствените организации в обществена полза и социалните предприятия.

В Националната концепция за социална икономика, в редица документи на равнище ЕС, в изследвания по темата социалната икономика се определя като събирателно понятие за съвкупност от предприятия и организации със сходни черти, реализиращи конкретна дейност, подчинена на определени принципи: а) предимството на личността и социалната цел пред капитала; б) доброволното и отворено членство; в) демократичния контрол от членовете (не се отнася за фондации, тъй като те нямат членове); г) съчетаването на интересите на членовете и на ползвателите с общия интерес; д) защитата и прилагането на принципите на солидарност и отговорност; е) автономното управление и независимостта от публичните органи; ж) по-голямата част от излишъците се използват за постигане на целите на устойчивото развитие, услугите, представляващи интерес за членовете, или общия интерес.⁷

2. Въвеждат се легални дефиниции и се дефинират основни понятия

Създаването на изрична правна регламентация на социалното предприемачество е въпрос от първостепенно значение, както по отношение ясното правно дефиниране на социалните предприятия, така и по отношение целенасоченото използване на ресурс – финансов, човешки и др.

Социалното предприятие се определя като предприятие, което независимо от правноорганизационната му форма:

- има за предмет на дейност производство на стоки или предоставяне на услуги, съчетавайки икономически резултати със социални цели;
- постига измерима, положителна социална добавена стойност;
- управлява се прозрачно с участие на членовете, работниците или служителите при вземане на управленски решения;
- осъществява своята икономическа дейност, като част от средносписъчния брой на персонала са лица от уязвими групи или като печалбата преимуществено се разходва за осъществяване на социална дейност и/или социална цел съгласно учредителния му акт или устав.

3. Обосновават се категориите социални предприятия – на основата на критерии за получаване на статут (Законът за предприятията на социалната и солидарна икономика въвежда статут, а не нова правна форма за социалните предприятия).

⁷ „Развитие на социалната икономика в Европейския съюз през последните години“, ЕИСК, 2017, Отговорен издател: Отдел „Посещения и публикации“, EESC-2017-104-BG, www.eesc.europa.eu

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

По-долу цитираните таблици и обосновки, разработени в научен труд⁸ дават представа за категориите социални предприятия, обосновани чрез критерии, в чл. 7 и чл. 8 от ЗПССИ:

Таблица 1: Критерии и категории за социално предприятие Клас А

Социално предприятие клас А: критерии за получаване на статут	
1. Едновременно налични, в отношение на кумулация	
а) Доказателство за измерима социална добавена стойност, съгласно Методика за оценка (чл. 7 т. 1 от ЗПССИ)	б) Доказателство за демократично управление (чл. 7 т. 2 от ЗПССИ)
2. некумулятивни	
	
в) Финансовият резултат след данъчно облагане се разходва 50% и не по-малко от 7 500 лева за социална цел (чл. 7 т. 3 от ЗПССИ)	г) Не по-малко от 30% и не по-малко от 3 лица, работещи в предприятието са лица от посочените в чл. уязвими групи (чл. 7 т. 4 от ЗПССИ)

Според така посочените некумулятивни критерии (в допълнение на кумулативните), социалните предприятия биват два вида (по основание за кандидатстване за вписване в Регистъра на социалните предприятия):

- предприятия, които наемат лица от уязвимите групи и им осигуряват заетост и социално приобщаване;
- предприятия, чиито финансов резултат (реализирана печалба), по-голямата част от който (след данъчно облагане) се преразпределя за постигане на социални цели.

Това дефиниране на социалните предприятия съответства на разбирането за по-особените им, различни от конвенционалните предприятия, характер и същност,

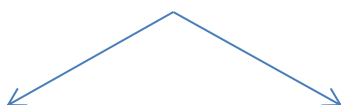
⁸ Тодорова, Т. (2021) Бизнес със социална кауза. Измерване на социалното въздействие В. Търново: Ай анд Би, 188 с., 2021 ISBN 978-619-7281-79-8 COBISS.BG-ID 49873160, София

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

включващи в себе си трите измерения – икономическо, социално и организационно-управленско.

Таблица 2: Критерии и категории за социално предприятие Клас А+

Социално предприятие клас А +: критерии за получаване на статут	
Вариант 1: Едновременно налични, в отношение на кумулация условията по а), б), в) и г)	
а) Доказателство за измерима социална добавена стойност, съгласно Методика за оценка (чл. 7 т. 1 от ЗПССИ)	б) Доказателство за демократично управление (чл. 7 т. 2 от ЗПССИ)
в) Финансовият резултат след данъчно облагане се разходва 50% и не по-малко от 7 500 лева за социална цел (чл. 7 т. 3 от ЗПССИ)	г) Не по-малко от 30% и не по-малко от 3 лица, работещи в предприятието са лица от посочените в чл. уязвими групи (чл. 7 т. 4 от ЗПССИ)
Вариант 2: условията за клас А	

или

Вариант 2.1. Едновременно налични, в отношение на кумулация условията по а), б) и в) (клас А) и поне едно от изброените по-долу: • Социално добавената стойност се осъществява в административните граници на общини с висока безработица (чл. 8 т.1 от ЗПССИ). • Разходва 50% и не по-малко от 75000 за социална дейност (чл. 8 т.2 от ЗПССИ). • Най-малко 30 от работниците са лица от уязвими групи и са работили без прекъсване	Вариант 2.2. Едновременно налични, в отношение на кумулация условията по а), б) и г) (клас А) и поне едно от изброените по-долу: • Социално добавената стойност се осъществява в административните граници на общини с висока безработица (чл. 8 т.1 от ЗПССИ). • Разходва 50% и не по-малко от 75000 за социална дейност (чл. 8 т.2 от ЗПССИ). • Най-малко 30 от работниците са лица от уязвими групи и са работили без
--	---

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

през последните шест месеца (чл. 8 т. 3 от ЗПССИ).	прекъсване през последните шест месеца (чл. 8 т. 3 от ЗПССИ).
--	---

4. В чл. 7 т. 4 от ЗПССИ са посочени групите лица в уязвено положение, попадащи в обхвата на социалното предприемачество:

- а) хора с трайни увреждания;
- б) продължително безработни лица, които имат право на месечна социална помощ съгласно Закона за социално подпомагане и правилника за прилагането му;
- в) лица до 29-годишна възраст, които нямат предходен професионален опит;
- г) лица, настанени извън семейството по реда на чл. 26 от Закона за закрила на детето, включително след прекратяване на настаняването им;
- д) безработни лица над 55 години, които са регистрирани в дирекция "Бюро по труда";
- е) лица, които отглеждат деца с трайни увреждания и получават помощи по чл. 8д от Закона за семейни помощи за деца;
- ж) лица, изтърпели наказание лишаване от свобода за срок, не по-кратък от 5 години, ако краят на наказанието е настъпил през последните три години от постъпването на работа;
- з) лица със зависимост към алкохол или наркотични вещества, преминали успешно лечебна или психосоциална рехабилитационна програма през последните две години преди постъпването на работа, което се удостоверява чрез документ, издаден от лицата, при които е проведено лечението или психосоциалната рехабилитация;
- и) бездомни лица по смисъла на § 1, т. 1 от допълнителните разпоредби;
- к) чужденци, получили закрила в Република България по реда на Закона за убежището и бежанците през последните три години от постъпването им на работа;
- л) лица, получили статут на специална закрила по реда на Закона за борба с трафика на хора;
- м) лица, пострадали от домашно насилие по смисъла на Закона за защита от домашното насилие.“

5. Въвежда се **сертификатна марка „Продукт на социално предприятие“**

Всяко вписано предприятие в Регистъра на социалните предприятия има право да обозначава продуктите или услугите си чрез сертификатната марка, отличителен знак, чрез който подобрява разпознаваемостта и видимостта си сред заинтересованите страни и в рамките на обществото и се позиционира по-добре на пазара. Предоставянето **безвъзмездно** на сертификатната марка е насърчителна мярка, която позволява вписаните социални предприятия да се представят пред обществеността, конвенционалния бизнес и др. заинтересовани страни като бизнес с кауза.

6. Въвежда се **регистрационен режим на социалните предприятия**

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

Правното основание е чл. 10 от ЗПССИ, а целта е улесняване и подобряване на статистическата отчетност за тях.

Въвеждането на регистрационен, а не лицензионен режим е свързано с приложението на политиката по социална и солидарна икономика, подобрява информационната среда за нейното развитие. Дава възможност да се отчита състоянието на един от субектите, а именно социалните предприятия.

7. Извеждат се **насърчителни мерки**, насочени към участниците в социалната икономика:

- а) за субектите на социалната икономика
- б) за социалните предприятия клас А
- с) за социалните предприятия клас А⁺

Насърчителните мерки са посочени в Глава Четвърта от ЗПССИ. Те са диференцирани спрямо вида субекти на социалната и солидарна икономика и съобразно добавената стойност от дейността им. Така са определени насърчителни мерки за всички субекти на социалната и солидарна икономика, насочени към осигуряване на помощ при търсенето на специализирано финансиране и организиране на обучителни програми за повишаване на техния капацитет; както и подпомагане диалога с държавни органи; създаване на електронна платформа, чрез която могат да представят дейността си пред заинтересованите лица. Към насърчителните мерки се отнася съдействието, което органите на местно равнище, с Решение на общинския съвет, могат да окажат субектите на социалната и солидарна икономика в реализирането на тяхната дейност. За социалните предприятия клас А⁺ законът предвижда насърчителни мерки в чл. 15 чрез предоставяне право на строеж или ползване на имоти – частна общинска собственост за постигане на социалните им цели.

8. Въвежда се **методика за оценка на измерима социална добавена стойност**

Съгласно чл. 7, т. 1 и §7 от Заключителните разпоредби на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика, измерването на социалната добавена стойност е възприето като част от изискванията за получаване на статут на социално предприятие от страна на кандидатстваща организация. За целта е разработена Методика за оценка на измерима социална добавена стойност в изпълнение на чл. 5, ал. 5 от Закона за предприятията от социалната и солидарна икономика.

А1. Конкретни проблеми, довели до приемането или изменението на нормативния акт

Основните проблеми, чието разрешаване се преследва с предложения проект на ЗПССИ са следните:

Проблем 1:

Като понятие социалната икономика е сходна с други такива като солидарна, кооперативна икономика на основата на социалния и обществен интерес, характерни за тях. Наличието на разнообразни практики в областта на социалната икономика и тяхното обединяване в единна рамка налага регулирането им чрез правен инструмент, какъвто е

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

Законът за предприятията на социалната и солидарна икономика. В този контекст едно от съществените предизвикателства е създаването на *единна, цялостна система от правила, свързана и съобразена с принципите на социалната и солидарна икономика, определяща условията, организацията и реда, при които социалните предприятия като нейни основни субекти функционират и си взаимодействат с държавата и общините*. Правната рамка дава законовите основания да бъде обособен секторът на социалната икономика като самостоятелен такъв, функциониращ по правила.

Проблем 2:

Към момента на приемане на ЗПССИ не съществува изрична законодателна регламентация на социалното предприемачество и социалното предприятие като отделен субект на социалната икономика.

През 2012 г. МС приема Национална концепция за социална икономика, която посочва характеристиките на социалните предприятия, които ги отличават от другите стопански субекти като различен вид бизнес, но те не са правно закрепени, което поражда възможности за „злоупотреба“ със смисъла и значението на социалното предприемачество и социалните предприятия, с последици за неправилно насочване на ресурс за тяхното развитие и популяризиране в обществото като създаващи, освен икономическа и социална добавена стойност. За преодоляването на този нерегламентиран подход към социалното предприемачество и социалните предприятия, както и спрямо наличният нормативен дефицит, *ЗПССИ въвежда формални критерии и процедурни правила, които да са в основата на обективното идентифициране на основните субекти на социалната и солидарна икономика, особено по отношение на социалните предприятия*. Критериите са съобразени с текущата европейска практика и практиката на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие.

Проблем 3:

За аналитични цели и за целите на предоставяне на периодична и точна информация за субектите на социалната и солидарна е необходима адекватна статистическа информация. Нейното съдържание и адекватност за обосноваване на политически решения и за по-добро разписване на конкретни мерки налагат преосмисляне на начина за набиране на данни и позоваване на ясно разписани критерии за отграничаване на социалните предприятия от останалите стопански предприятия, както и от останалите субекти на социалната и солидарна икономика. *В тази връзка са предприети действия по създаване на Регистър на социалните предприятия към министерство на труда и социалната политика, в който социалните предприятия се вписват по предварително, законово разписани процедури и критерии*.

Проблем 4:

Социалните предприятия реализират хибриден бизнес модел, който съчетава икономически и социални цели. Идентифицирането на социалната добавена стойност от дейността им е свързано с отличаване на техния социален принос. Законопроектът предвижда измерването на социалната добавена стойност да се осъществява чрез методика, която е и едно от условията за вписване на предприятието в Регистъра на

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

социалните предприятия, като по този начин се подчертава значимостта на социалните предприятия за постигане на допълнителна, наред с икономическата, социална добавена стойност. За първи път в практиката на социалната икономика в страната, чрез законопроекта нормативно се въвежда метод за измерване (чрез Методиката) на добавената социална стойност и по този начин може да се проследи (измери) социалната промяна, която настъпва у целевата група. Това е необходимо за по-доброто пазарно позициониране на социалните предприятия.

А2. Използвани ресурси, постигнати резултати, последици и въздействия от приемането или изменението на нормативния акт;

Използваните ресурси:

Посочват се ресурсите, които са били използвани за изпълнение на оценявания нормативен акт (негова промяна), като финансови ресурси, човешки ресурси, материали и др.

За прилагането на законопроекта необходимите финансови средства са разчетени съобразно планираните в рамките на определените средства за политиката за съответната година. Предвижда се създаване на електронна платформа, чрез която субектите на социалната и солидарна икономика ще може да представят дейността си пред заинтересованите лица с цел бъдещи партньорства и съвместна дейност.

Очакваната полза от прилагането на законопроекта е осигуряването на среда и условия за обективно, безпристрастно и законосъобразно прилагане на единни национални изисквания и правила, по които функционират и взаимодействат субектите на социалната и солидарна икономика.

Постигнати резултати:

<i>Постигнатите резултати показват аргумента за необходимостта от приемането на нормативния акт. Това са състояния, положения, действия и т.н., настъпили в рамките на прилагането на нормативния акт.</i>

Основните постигнати резултати се изразяват в следното:

1. Регламентиран е на законово ниво обхвата на социалната и солидарна икономика, регламентирана е национална, общовалидна и прозрачна рамка и система от правила, определящи условията, организацията и реда, при които социалните предприятия като нейни основни субекти функционират и си взаимодействат с държавата и общините.

2. На законово ниво са регламентирани формални критерии и процедурни правила, които да са в основата на обективното идентифициране на основните субекти на социалната и солидарна икономика, особено на социалните предприятия. За първи път

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

са въведени правни норми и формални критерии, които дефинират и идентифицират социалните предприятия.

3. Информационно е обезпечена политиката по социална и солидарна икономика чрез създаването на Регистър на социалните предприятия към министерство на труда и социалната политика, в който социалните предприятия се вписват по предварително, законово разписани процедури и критерии.

4. Законово е регламентиран начинът на отличаване на социалните предприятия от конвенционалните предприятия. За по-доброто им разпознаване и пазарно позициониране като различен бизнес модел, с хибриден характер, е въведена сертификатна марка „Продукт на социално предприятие“, която се дава безвъзмездно на всяко вписано предприятие в Регистъра на социалните предприятия. По този начин се отличава тяхната по-различна бизнес структура и се подобрява познаваемостта им в обществото и на пазара. Социалните предприятия стават по-привлекателни за потребители, които пазаруват с кауза.

5. Нормативно установени задължения за попълване на Методика за оценка на социалната добавена стойност при кандидатстване за получаване на статут на социално предприятие и вписване в Регистъра на социалните предприятия. Правно е регламентиран подходът и начинът на оценяване на социалната добавена стойност от дейността на социалните предприятия. Въвежда се методика за измерване на социалната добавена стойност от дейността на социалните предприятия. Тя представлява надежден, прозрачен и общовалиден инструмент, осигуряващ безпристрастна и обективна оценка на социалната добавена стойност от дейността на социалните предприятия. Наличието на този инструмент е изцяло нов начин за оценка, който е и в основата на вписване на дадено предприятие като социално в Регистъра на социалните предприятия, като задължителен елемент от процедурата по вписване. Така се осигурява видимост на постигнатия социален ефект и добавена стойност, наред с икономическата.

Последици (преки ефекти):

Това са преките, непосредствените ефекти от приемането на нормативния акт, чиито проявления се регистрират в краткосрочен план след приемането на нормативния акт.

Преките ефекти от Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика са в няколко направления:

1. Създават се среда и условия, чрез нормативно регулиране функционирането на субектите на социалната и солидарна икономика, за тяхното по-добро обществено и пазарно позициониране и признаване като равноправни участници в обществените отношения. Новата нормативна уредба въвежда гаранции, че социалните предприятия отговарят на правни норми и въведени формални критерии за тяхното признаване, което отхвърля всяко съмнение за тяхната идентичност като такива.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

2. Въведени са предпоставки, нормативно закрепени, за обективното и безпристрастно идентифициране на социалните предприятия, на тяхната социална добавена стойност, за повишаване тяхната видимост и разпознаваемост сред другите участници в обществения договор, за разгръщане на техния потенциал и конкурентоспособност.

3. Осигуряват се законови възможности за ефективен контрол на провежданите процедури чрез въвеждане на публичен Регистър на социалните предприятия, който гарантира публичност, прозрачност и контрол на процедурите по вписване на социалните предприятия. Регистърът представлява електронна база данни за вписаните социални предприятия, придобития клас социално предприятие, Удостоверение за вписване на социалното предприятие, основна стопанска и социална дейност и/или социална цел на предприятието.

Въздействия:

Това са трансформиращите ефекти, чиито проявления се регистрират в дългосрочен план след приемането на нормативния акт (наричани и „косвени“).

Крайният резултат, който се цели с приемането на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика е обособяването на социалната и солидарна икономика като стопански отрасъл със специални правила на функциониране и утвърждаването на обществените отношения в рамките на социалната пазарна икономика по посока повече солидарност, сплотеност, взаимно доверие, демократичност и включващо участие на заинтересованите страни. Социалната и солидарна икономика е форма на предприемачество, подчинено на следните принципи: 1. преимущество на социалните пред икономическите цели; 2. коопериране в обществена полза; 3. прозрачно управление; 4. самостоятелност от публичната власт; 5. участие на членовете и/или работниците при взимане на решения. Законът за предприятията на социалната и солидарна икономика създава правните норми, определящи постигането на целите и принципите на социалната и солидарна икономика и намирането на решение на тази комплексна и многопластова проблематика със социално-предприемаческа специфика.

Чрез ЗПССИ и легитимирането на социалната и солидарна икономика се въвежда нов социалнополитически подход за постигане на включващ икономически растеж и преодоляване на социални предизвикателства. Този нов подход намира израз в преразглеждане на процесите на разпределение, преразпределение и потребление в рамките на икономически организирания цикъл на производство, най-общо на блага, в който социалните цели и мотиви осмислят създадения продукт или услуга.

Действието на Закона за социалната и солидарна икономика няма ефект върху административната тежест за физическите и юридическите лица.

А3. Причинно-следствени връзки между приемането/изменението на нормативния акт, последиците и въздействията от него, промени в

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

обществените отношения, промяна в поведението на адресатите на акта и др.

Причинно-следствените връзки между приемането на нормативния акт и последиците и въздействията от тях, са разгледани в разделите по-горе: „Последици (преки ефекти)“ и „Въздействия“ от доклада. Целта е запазване на кохерентност и логическа цялост и последователност на изложението.

А4. Основни акценти от мотивите, съответно доклада към проекта на нормативния акт преди приемането му, частична или цялостна предварителна оценка на въздействието, когато са извършени такива;

На база мотивите са изведени проблемите, постигнатите резултати и очакваните въздействия, описани по-горе.

А5. Резултати от изследвана съдебна практика, свързана с нормативния акт.

Към настоящия момент няма съдебна практика, свързана с нормативния акт.

1. Критерии за оценка

При извършване на последваща оценка на въздействието могат да се прилагат различни критерии, за да се оценят резултатите от прилагането на нормативния акт. В изложението по-долу са представени най-често използваните критерии за последваща оценка на въздействие (междинно и последващо оценяване). Възможните критерии са няколко (Ръководството, РМС № 885 от 2020 г., стр. 17 – 20):

Критерий 1. Постигане на целите

Постигане на целите – този критерий показва степента, в която целите от приемането или изменението на нормативния акт са постигнати, независимо дали това се дължи на прилагането на нормативния акт.

Настояща последваща оценка на въздействие е насочена към оценяване постигането на целите, заложи в ЗПСИ. За коректното и обективно оценяване, екипът, разработил оценката на въздействието е набрал, анализирал и обобщил информация и данни, количествени и качествени, които показват дали на практика заложеното в ЗПСИ „работи“, след което е направил констатации и извел заключения относно постигането на целите.

Критерий 2. Ефективност

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

Ефективност – този критерий показва степента, в която постигането на целите, заложи при приемането или изменението на нормативния акт, се дължи на прилагането на нормативния акт.

Анализират се въпроси, от които може да се установи, дали прилагането на ЗПСИ е ефективно.

Критерий 3. Ефикасност

Ефикасност – този критерий измерва постигането на целите, заложи при приемането или изменението на нормативния акт, с минимално използване на ресурсите при прилагането на нормативния акт.

Предмет на настоящата оценка е дали целите на ЗПСИ се постигат в пълен обем при оптимално разпределение на ресурсите.

Критерий 4. Устойчивост

Устойчивост – критерий за оценяване на степента на трайно разрешаване на идентифицираните проблеми.

Оценява се в каква степен е осигурено дълготрайно решение на проблемите, поставени пред обществените отношения, предмет на регулация на ЗПСИ. Критерият дава възможност да се установи дали оценяваната политика, респ. мерки за регулиране са допринесли за устойчиво разрешаване на проблемите, които са стояли пред тях, или не и по какъв начин и доколко те са могли да работят заедно и да се интегрират в съществуващата към момента на тяхното въвеждане рамка от норми и политики.

Критерий 5. Ползност

Ползност – критерий за измерване на степента на удовлетворяване на очакванията на адресатите на политиката и/или на нормативния акт

Критерият „ползност“ се използва, за да се оцени до каква степен ефектите от интервенциите отговарят на нуждите на заинтересованите лица. На база събраните данни в рамките на проучването, се установява ползността на политиката, респ. мерките и степента на удовлетворяване на очакванията на техните адресати.

2. Въпроси за оценка

Въпросите, които се поставят за разглеждане от всяка последваща оценка на въздействието, са две групи: общи и конкретни. Общите въпроси за разглеждане могат да бъдат поставени при всяко последващо оценяване. Задължително е обаче да бъдат зададени и конкретните въпроси, които са специфични за текущо оценяваните

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

интервенции, и които се отнасят до всеки от критериите за оценка: постигане на целите, ефективност, ефикасност, устойчивост и полезност на интервенциите. (Ръководство, РМС № 885 от 2020 г., стр. 20-21)

Определени въпроси за оценка:

Въпрос 1...	До каква степен са постигнати целите, заложи в ЗПСИ?
Въпрос 2...	В каква степен прилагането на нормативната рамка води до подобряване жизнения стандарт на лицата от уязвимите групи?
Въпрос 3...	До каква степен конкретните мерки в ЗПСИ са допринесли за постигане на желаната промяна?
Въпрос 4....	Как заинтересованите лица се отнасят към ефектите от интервенциите? До каква степен са задоволени техните нужди?
Въпрос 5...	Какви са количествените и качествените ефекти от мерките за регулиране? Кои са основните положителни последици/ефекти от прилагането на ЗПСИ?
Въпрос 6...	В каква степен се наблюдават неефективни аспекти в нормативния акт, които се нуждаят от промяна и усъвършенстване?

(Определените конкретни въпроси за оценка (Ръководство, РМС № 885 от 2020 г., стр. 20-21):

II. 4. Заинтересовани страни и събрани данни

1. Заинтересовани страни

Посочват се идентифицираните адресати и заинтересовани страни на нормативния акт. Възможно най-пълно обхващане на заинтересованите страни в процеса по извършване на последващата оценка на въздействието е от изключителна важност. (Ръководство, РМС № 885 от 2020 г., стр. 20-22)

Посочването на заинтересованите страни за целите на последващата оценка на въздействие на ЗПСИ има за основа разбирането кои от заинтересованите страни в кои процеси, свързани с политиката в областта на социалната и солидарна икономика участват: планиране, анализиране, оценяване и преглед за подобрене.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

Идентифицираните категории заинтересовани страни и нивото на интерес и влияние от тяхна страна относно оценяваните мерки са следните:

- Държавни институции, които имат пряко или косвено отношение към оценяването – това са МТСП, МИ, както и второстепенните изпълнители към тях - АСП, АХУ, АЗ, ГИТ, ДАДЗ, ИАМСП. Към държавните институции може да се причислят още и МФ, МК, МОН и др.;
- Областни и общински администрации – оценяването на политиката по социална икономика има своето съотнасяне към нейните регионални аспекти, доколкото предприятията на социалната икономика се развиват в рамките на местния контекст и решават социални предизвикателства предимно на местно равнище;
- Обучаващи и образователни институции, чиято роля е да съдействат за по-добро образование и осведоменост относно социалната и солидарна икономика;
- финансиращи организации;
- Гражданският сектор чрез неправителствените организации;
- Социалните партньори на национално равнище;
- Европейски управленски структури и международни организации и асоциации на и за субектите на социалната и солидарна икономика;
- Гражданите и организациите, които пряко или косвено имат досег с дейността на субектите на социалната икономика;
- Самите субекти на социалната икономика, вкл. и социалните предприятия, вписани в Регистъра на социалните предприятия;
- Представители в работната група по социална икономика, която включва: социални партньори, неправителствени организации, научни среди и държавни и недържавни юридически лица;

2. Информация относно проведените консултации със заинтересованите страни

Посочват се заинтересованите страни, начините и периода на провеждане на консултациите със заинтересованите страни.

Последващата оценка на въздействие се реализира след консултации с множество заинтересовани страни, като целта бе проучването да обхване възможно най-много категории от тях и да бъде достатъчно информативно, за да бъде надеждна база за заключения и изводи.

В териториален план изследването обхваща цялата страна и касае периода след приемане на ЗПССИ през 2018 г.

За целите на изследването са използвани анкетно проучване и дълбочинно интервю. Освен закрити въпроси, включени са и открити, които дават възможност за изразяване допълнително на мнение и становище, с цел предоставяне на допълнителна информация, която разкрива специфики и детайли.

Дълбочинните интервюта са с представители на институции и социални предприятия, получили отказ от вписване в Регистъра на социалните предприятия.

Разработени са три анкетни карти:

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

1. АНКЕТНА КАРТА (социални предприятия, вписани в Регистъра на социалните предприятия);

2. АНКЕТНА КАРТА (членове на междуправителствената работна група към министъра на труда и социалната политика, членове на Консултативния съвет по корпоративна социална отговорност); в съставите им са включени широк кръг представители на различни институции, което позволява да бъде обхванат от анкетното проучване разнообразен кръг лица с различна експертиза и отношение към разглежданата проблематика;

3. АНКЕТНА КАРТА (членове на вътрешноправителствената комисия за разглеждане на заявления за вписване във и заличаване от Регистъра на социалните предприятия); в нейния състав са включени представители на МТСП, които имат различна експертиза и опит, което позволява да бъдат открити мненията на лица с различна насоченост на професионалната си дейност, но имащи отношение към прилагането на ЗПССИ;

Анкетните карти включват както идентични въпроси, така и такива, които да отличават, съобразно компетентността на респондентите, мненията и оценките. Целта е създаване на възможност за сравнимост на отговорите и получените данни, но и обхващане по възможност на широк кръг въпроси, които по-обстойно да представят различните гледни точки. Съдържанието на анкетните карти е формулирано от екипа експерти, включени в изготвянето на последващата оценка на въздействие. Анкетното проучване е проведено в периода 27.04.2023 г. – 22.05.2023 г. сред вписаните в Регистъра социални предприятия, членовете на междуправителствената работна група по социална икономика и членовете на Консултативния съвет по корпоративна социална отговорност към министъра на труда и социалната политика.

Основната цел на анкетното проучване сред вписаните в Регистъра социални предприятия е да спомогне за очертаването на цялостна картина на влиянието на нормативния акт върху горепосочената заинтересована страна, да се установи равнището на удовлетвореност от него, както и да бъдат идентифицирани потенциални направления и мерки за подобряване на Закона и повишаване нивото на неговата полезност. Анкетното проучване е проведено в периода 27.04.2023 г. – 22.05.2023 г. сред 23 респонденти и съдържа общо 15 въпроса (затворени и отворени), като част от тях имат подвъпроси, свързани с определен отговор от основния въпрос. От 1-ви до 5-ти въпрос са свързани с определяне степента на постигане на целите, заложи в чл. 2 от ЗПССИ, както и дали се наблюдава положителна промяна върху икономическия и социалния статус на лицата от уязвимите групи, съгласно Закона, започнали работа в социалното предприятие - респондент. Въпросите от 6-ти до 8-ми се отнасят до това доколко, според анкетираните, отговорната институция за прилагането на нормативния акт в лицето на МТСП оказва подкрепа и в каква степен сертификатната марка „Продукт на социално предприятие“ допринася за разпознаваемостта на социалните предприятия и на техните продукти и услуги. Въпросите от 9-ти до 15-ти засягат ефекта от политиката за развитие на социалната и солидарна икономика и социалното предприемачество, в т.ч. действащите насърчителни мерки в ЗПССИ и необходимостта от въвеждане на нови такива.

Дълбочинните интервюта са проведени с представители на Управляващия орган на Програмата за развитие на човешките ресурси (МТСП), микрофинансираща

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

организация SIS Credit и три организации (НПО, ЕООД и фондация), получили отказ от вписване в Регистъра на социалните предприятия.

3. Събрани данни

Посочва се информация за други използвани източници на относими за оценката данни.

За целите на последващата оценка на въздействие са събрани данни и от други източници:

- Националната концепция за социална икономика, приета с протоколно решение на Министерския съвет по т. 2 от Протокол № 13 от заседанието на Министерския съвет на 4 април 2012 г.
- План за действие по социална икономика 2022 - 2023 г. приет с Решение на Министерския съвет от 01.06.2022 г.
- Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика, приет от Народното събрание на 18.10.2018 г., обн. ДВ, бр. 91 от 02.11.2018г. , както и редица други нормативни и управленски актове.
- Стратегически план на МТСП 2022-2025 г.
- Оперативен план на Министерство на труда и социалната политика за 2023 г.
- План за действие на Европейската комисия за социалната икономика от декември 2021 г.
- Препоръка на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие относно социалната и солидарната икономика и социалните иновации, 8 юни 2022 г., България се присъедини към Препоръката на ОИСР през 2022 г.
- Препоръка на ЕК за социалната икономика, 2021 г.
- Декларация от Люксембург – Пътна карта към по-всеобхватна екосистема за предприятията от социалната икономика – декември 2014 г., България се присъедини към декларацията през 2021 г.
- Резолюция на 110 – тата Международна конференция по труда на Международната организация по труда относно достойния труд и социалната и солидарната икономика.
- Резолюция 77/281 на Общото събрание на ООН от 18 април 2023 г. относно насърчаването на социалната и солидарната икономика за устойчиво развитие;
- Европейски стълб на социалните права, 2017г.: „Развитие на социалната икономика в Европейския съюз през последните години“, ЕИСК, 2017, Отговорен издател: Отдел „Посещения и публикации“, EESC-2017-104-BG, www.eesc.europa.eu
- Начев, П. 2022 Социални измерения на потреблението и инвестициите в социалното предприемачество, дисертационен труд.
- Тодорова, Т. (2021) Бизнес със социална кауза. Измерване на социалното въздействие В. Търново: Ай анд Би, 188 с., 2021 ISBN 978-619-7281-79-8 COBISS.BG-ID 49873160, София
- Доклад „Оценка на ефективността, ефикасността и въздействието на мерките за насърчаване на социалната икономика, финансирани в рамките на ОП РЧР 2007 – 2013 и ОП РЧР 2014 - 2020”, Файв консулт ЕООД, 2021 г.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

- https://commission.europa.eu/system/files/2017-12/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_bg.pdf

II. 5. Анализ на данните и оценяване на въздействията

Представя се анализът на всички събрани данни, който включва тяхното тълкуване и обобщаване и/или изчисляване чрез прилагане самостоятелно или заедно на някои от методите за оценяване на въздействията.

А1. Информация за отговорите и изразените становища на заинтересованите страни

Анализът на данните, събрани чрез анкетното допитване до заинтересованите страни е представен последователно за респондентите – социални предприятия, представители на междуправителствената работна група към министъра на труда и социалната политика по въпросите на социалната икономика, представителите на вътрешноправителствената комисия за разглеждане на заявленията за вписване във и заличаване от регистъра на социалните предприятия. работната група. Анализът на някои от въпросите позволява сравнимост на данните, в резултат на което са направени съответните изводи и са отчетени разликите и приликите в отговорите.

1. Анализ на данните от проведеното анкетно проучване сред респондентите – социални предприятия, вписани в Регистъра на социалните предприятия

На **въпрос №1**: „Според Вас в каква степен прилагането на нормативната рамка подобрява достъпа до заетост и обучения с цел повишаване на жизнения стандарт на уязвимите лица по този закон?“ 43,5% от респондентите са дали отговор „в малка степен подобрява достъпа до заетост и обучения“; 30,4% от респондентите са дали отговор „в много голяма степен подобрява достъпа до заетост и обучения“; 4,3% от респондентите са дали отговор „изцяло подобрява достъпа за заетост и обучения“ и 21,7% от респондентите са дали отговор „не подобрява достъпа до заетост и обучения“. От кръстосаният анализ на данните е видно, че имаме равномерно разпределение при отговорилите от различните групи от предприятия, а именно, предприятия регистрирани по Търговския закон, юридически лица с нестопанска цел и общински предприятия. *Изводът от получените резултати е, че **четири пети** от респондентите са на мнение, че нормативната рамка **подобрява достъпа до заетост и обучения с цел повишаване на жизнения стандарт на уязвимите лица**. В този смисъл нормативната рамка е постигнала целта си, като в същото време може да бъде подобрена така, че да обхване всички заинтересовани страни.*

На **въпрос №2**: „Според Вас в каква степен прилагането на нормативната рамка води до подкрепа за социално включване и самостоятелен начин на живот на лицата от

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

уязвимите групи, съгласно ЗПССИ?“ 39,1% от респондентите са дали отговор „в много голяма степен води до подкрепа социалното им включване и самостоятелен начин на живот“; 30,4% от респондентите са дали отговор „в малка степен води до подкрепа социалното им включване и самостоятелен начин на живот“; 4,3% от респондентите са дали отговор „напълно води до подкрепа социалното им включване и самостоятелен начин на живот“ и 26,1% от респондентите са дали отговор „не води до подкрепа социалното им включване и самостоятелен начин на живот“. От кръстосаният анализ на данните е видно, че имаме равномерно разпределение при отговорите на различните групи от предприятия, а именно предприятия регистрирани по Търговския закон, юридически лица с нестопанска цел и общински предприятия. *Данните показват, че три-четвърти от респондентите са на мнение, че прилагането на нормативната рамка води до подкрепа за социално включване и самостоятелен начин на живот на лицата от уязвимите групи. В този смисъл, прилагането на нормативната рамка е оказало положителен ефект върху социалният живот на хората от уязвимите групи.*

На въпрос №3: Според Вас в каква степен прилагането на нормативната рамка спомага за намаляване на социалното неравенство и за устойчиво териториално/местно развитие? 43,5% от респондентите са дали отговор „в малка степен спомага за намаляване на социалното неравенство и за устойчиво териториално/местно развитие“; 30,4% от респондентите са дали отговор „в много голяма степен спомага за намаляване на социалното неравенство и за устойчиво териториално/местно развитие“; 3,4% от респондентите са дали отговор „изцяло спомага за намаляване на социалното неравенство и за устойчиво териториално/местно развитие“ и 21,7% от респондентите са дали отговор „не спомага за намаляване на социалното неравенство и за устойчиво териториално/местно развитие“. От кръстосаният анализ на данните е видно, че имаме равномерно разпределение при отговорите на различните групи от предприятия. Отговорите показват, че прилагането на нормативната рамка спомага за намаляване на социалното неравенство и за устойчиво териториално/местно развитие. Следва да се отбележи обаче, че сравнително високият процент, сумарно на отговорилите „в малка степен“ и „не спомага“ ясно показва необходимостта от допълнителни мерки за постигане на тази цел на Закона, макар и да се отчита, че прилагането на нормативната рамка е оказало положително въздействие върху намаляването на социалното неравенство и за устойчивото териториално/местно развитие (сумарно 33,8% от анкетираните посочват положителният ефект от прилагането на Закона за постигането на тази цел). Посочените данни не кореспондират с данните от Доклада за проведената оценка на въздействие от екип на Балканския институт за социална политика, изготвена по поръчка на Фондация „Български център за нестопанско право“ във връзка с изпълнението на проект FUSE1 (Facilitating United approaches to Social innovations in Europe), с финансовата подкрепа на програмата на Европейския съюз за центрове за компетентност в областта на социалните иновации (Европейският социален фонд и Европейската програма за заетост и социални иновации). В този доклад се посочва, че

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

най-положително е отношението на анкетираните вписани в Регистъра социални предприятия към приноса на Закона именно към тази подцел.⁹

На **въпрос №4**: Считате ли, че е настъпила положителна промяна в икономическия статус на лицата от уязвимите групи (съгласно ЗПССИ), започнали работа в социалното Ви предприятие? Според 77,2% от респондентите е настъпила положителна промяна в икономическия статус на лицата от уязвимите групи, като 63,6% уточняват, че лицата от уязвимите групи се чувстват удовлетворени, значими и ценени, финансово подпомагат семействата си и се чувстват горди, че работят. Основният мотив за положителните отговори сред преобладаващата част от мненията е, че уязвимите лица, започнали работа, имат преди всичко стабилни и постоянни доходи, които им позволяват да посрещат с по-малки затруднения своите основни нужди и по този начин се чувстват спокойни, уверени и пълноценни. За 22,7% от респондентите не са настъпили положителни промени. Въпросът е съпроводен с подвъпрос, който следва да установи дали респондентите, отговорили положително считат, че промените са устойчиви. 93,8% от тях посочват, че наблюдаваните промени са устойчиви във времето и само 6,3% от респондентите смятат, че наблюдаваните промени не са устойчиви във времето. *Данните недвусмислено водят до извода, че е настъпила положителна промяна в икономическия статус на лицата от уязвимите групи, като промените са устойчиви във времето и изграждат личности с добро психическо здраве.*

На **въпрос №5** : Считате ли, че е настъпила положителна промяна в социалния статус на лицата от уязвимите групи (съгласно ЗПССИ), започнали работа в социалното Ви предприятие? 72,7% от респондентите са дали отговор, че е настъпила положителна промяна в социалния статус на лицата от уязвимите групи започнали работа в социалното тяхното социално предприятие, като 68,2% допълнително уточняват, че поведението на лицата от уязвимите групи се е повлияло в положителна насока. След започване на работа се наблюдава генерална промяна в тяхното поведение, отношение, дисциплинираност и отговорност. Развитието на уменията им за работа се отразява пряко и на самочувствието и увереността в способностите им. Възможността за повече контакти им позволява да се интегрират по-добре в обществото и ги прави „видими” хора с достойнство. 27,3% от респондентите посочват липса на положителни промени. Въпросът е съпроводен с подвъпрос, който следва да установи дали респондентите, отговорили положително считат, че промените са устойчиви. 88,2% от тях посочват, че наблюдаваните промени са устойчиви във времето, а 11,8% от респондентите смятат, че наблюдаваните промени не са устойчиви във времето. *Данните сочат, че за по-голямата част от респондентите е*

⁹ Стр. 12 от Доклада

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

налице положителна промяна в социалния статус на лицата от уязвимите групи и тази промяна е устойчива във времето.

За да се развива успешно, политиката по социална икономика следва да бъде правилно насочена и подпомогната нейното ефективно практическо реализиране. Това е част от добрия диалог и съвместни усилия от страна на политикоправещата структура в рамките на МТСП и заинтересованите субекти. В тази връзка следващият **въпрос №6** касае подкрепата от страна на отговорната в МТСП структура по отношение на а) оказване на помощ при търсене на специализирано финансиране; б) подпомагане на диалога със заинтересовани страни – държавни и недържавни органи и организации; в) организиране и предоставяне на насърчителните мерки според очакванията на социалните предприятия.

На **въпрос № 6.1.** „Как оценявате подкрепата от страна на отговорната в Министерство на труда и социалната политика структура по отношение на: оказване на помощ при търсене на специализирано финансиране?“ по-голямата част от респондентите (47,8%) са категорични че винаги им е оказвана помощ и е предоставяна необходимата информация, 34,8% посочват отговора „понякога е оказвана помощ и е предоставяна необходимата информация“, а според 17,4% „не е оказвана помощ и не е предоставяна необходимата информация“. Данните сочат, че отговорната структура от страна на МТСП оказва помощ и предоставя необходимата информация при търсене на специализирано финансиране, в рамките на държавния бюджет или чрез проектно финансиране от страна на фондовете на ЕС. Налице е и частно финансиране, което е по-трудно за индикиране поради неговия произход, за което отговорната в МТСП структура по-трудно може да предостави информация. Споделянето на информация за наличието на финансови инструменти в подкрепа на социалното предприемачество се осъществява чрез участие на представители на отговорната в МТСП структура в инициативи и събития, посветени на тази проблематика. В тази връзка са и данните от проведената оценка на въздействие от екипа на Балканския институт за социална политика, според които оказваната помощ от страна на отговорната в МТСП структура е високо оценена.

На **въпрос № 6.2.** „Как оценявате подкрепата от страна на отговорната в Министерство на труда и социалната политика структура по отношение на: подпомагане на диалога със заинтересовани страни – държавни и недържавни органи и организации?“ 45.5% от респондентите посочват отговор „винаги е оказвана подкрепа за диалог със заинтересовани страни“; 31,8% от респондентите посочват отговор „понякога е оказвана подкрепа за диалог със заинтересовани страни“, а 22,7% от респондентите посочват отговора „не е оказвана подкрепа за диалог със заинтересовани страни“. Можем да направим извода, че към настоящият момент отговорната структура в МТСП е успяла да изгради полезни взаимоотношения с различни представители на различни структури, които имат отношение към социалната и солидарна икономика и социалното предприемачество. За да бъдат обхванати всички органи и организации имащи отношение към социалната и солидарна икономика е необходимо да се развиват и регионалните структури, които да подпомагат социалните предприятия по места. Анализът на данните във връзка с оказваната подкрепа за диалог с държавни и

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

недържавни органи и организации отново показва по-скоро положителна оценка от страна на отговорилите субекти на социалната и солидарна икономика. Диалогът се изразява както чрез работата на междуетовствената работна група към министъра на труда и социалната политика по въпросите на социалната икономика, така и чрез директната комуникация с вписаните в Регистъра социални предприятия по въпроси от взаимен интерес.

На **въпрос № 6.3.** „Как оценявате подкрепата от страна на отговорната в Министерство на труда и социалната политика структура по отношение на: организиране и предоставяне на насърчителните мерки според очакванията Ви?“ 60,0% от респондентите посочват отговор „понякога са организирани и предоставяни според очакванията“; 15,0% от респондентите посочват отговор „винаги са организирани и предоставяни според очакванията“, а 25,0% от респондентите посочват отговора „не са организирани и предоставяни според очакванията“. Може да се направи извода, че в отговорната структура от МТСП успява да организира и представи насърчителните мерки според очакванията на респондентите.

*Предоставените отговори на въпрос №6 открояват следните тенденции: повече от половината от тях оценяват високо подкрепата на МТСП, като са на мнение, че **винаги** е оказвана помощ и е предоставяна необходимата информация относно търсене на специализирано финансиране и подкрепа за диалог със заинтересованите страни. Що се касае до организирането и предоставянето на насърчителни мерки, изводът, който може да се направи е, че мнозинството от респондентите виждат потенциал за развитие в тази посока, тъй като преобладаващият отговор е „понякога са организирани и предоставяни според очакванията“.*

На **въпрос №7** „Според Вас в каква степен безвъзмездно предоставената сертификатна марка „Продукт на социално предприятие“ допринася за по-добрата разпознаваемост на Вашето социално предприятие?“ 50,0% от респондентите посочват отговора „в малка степен допринася за по-добрата разпознаваемост“; 31,8% от респондентите посочват отговора „в голяма степен допринася за по-добрата разпознаваемост“; 4,6% от респондентите посочват отговора „изцяло допринася за по-добрата разпознаваемост“, а 13,6% от респондентите посочват отговора „не допринася за по-добрата разпознаваемост“. Поради липса на допълнителен изясняващ въпрос, възможно обяснение за малкия принос на сертификатната марка за по-добрата видимост на социалните предприятия е недостатъчното и популяризиране, както и използване от самите социални предприятия по време на събития и базари. Данните от кръстосаният анализ показват, че 42,9% от предприятията регистрирани по търговския закон и 16,7% от юридическите лица с нестопанска цел посочват, че безвъзмездно предоставената сертификатна марка „Продукт на социално предприятие“ в голяма степен допринася за по-добрата разпознаваемост на социално предприятие. 50,0% от предприятията регистрирани по търговския закон и юридическите лица с нестопанска цел посочват, че безвъзмездно предоставената сертификатна марка „Продукт на социално предприятие“ в малка степен допринася за по-добрата разпознаваемост на социално предприятие, а 7,1% от предприятията регистрирани по търговския закон и 33,3% от юридическите лица с

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

нестопанска цел посочват, че безвъзмездно предоставената сертификатна марка „Продукт на социално предприятие“ не допринася за по-добрата разпознаваемост на социално предприятие. Можем да направим извода, че марката „Продукт на социално предприятие“ все още не е разпознаваема добре на пазара и малко хора я свързват със социалната и солидарна икономика. Организациите, регистрирани по търговския закон отдават значение на марката и я популяризират, като бранд, които им носи обществена полза, но е необходимо е да бъдат предприети действия за популяризиране на сертификатна марка „Продукт на социално предприятие“ на национално ниво и пред по-широки кръгове от обществеността.

На **въпрос №8** „Считате ли, че сертификатна марка „Продукт на социално предприятие“ оказва влияние върху потреблението на Вашите продукти и услуги?“ 4,5% от респондентите посочват отговора „изцяло оказва влияние върху потреблението на продукти и услуги“; 31,8% от респондентите посочват отговора „в голяма степен оказва влияние върху потреблението на продукти и услуги“; 31,8% от респондентите посочват отговора „в малка степен върху потреблението на продукти и услуги“, а 31,8% от респондентите посочват отговора „не оказва влияние върху потреблението на продукти и услуги“. Отговорите на този въпрос могат да бъдат категоризирани като разнопосочни, тъй като с по около 32%-тен дял от общия брой анкетиращи се открояват „оказва в голяма степен“, „оказва в малка степен“ и „не оказва“. Според данните от кръстосания анализ 42,9% от предприятията регистрирани по търговския закон и 16,7% от юридическите лица с нестопанска цел посочват, че сертификатната марка „Продукт на социално предприятие“ в голяма степен оказва влияние върху потреблението на техните продукти и услуги; 28,6% от предприятията регистрирани по търговския закон и 33,3% от юридическите лица с нестопанска цел посочват, че сертификатната марка „Продукт на социално предприятие“ в малка степен оказва влияние върху потреблението на техните продукти и услуги; 28,6% от предприятията регистрирани по търговския закон и 50,0% от юридическите лица с нестопанска цел посочват, че сертификатната марка „Продукт на социално предприятие“ не оказва влияние върху потреблението на техните продукти и услуги. Въпросите „Според Вас в каква степен безвъзмездно предоставената сертификатна марка „Продукт на социално предприятие“ допринася за по-добрата разпознаваемост на Вашето социално предприятие?“ и „Считате ли, че сертификатната марка „Продукт на социално предприятие“ оказва влияние върху потреблението на Вашите продукти и услуги?“ са свързани и данните недвусмислено показват, че организациите регистрирани по търговския закон отдават по-голямо значение на бранда, като се стараят да го разпространят, за да могат да се възползват от ползите, които би им носил. Безспорно бранда е още слабо познат сред широките потребители и е необходимо да бъдат предприети мерки за неговото популяризиране.

На **въпрос №9** „Как според Вас може да се постигне по-значим ефект върху цялостната политика на развитие на социалната и солидарна икономика и насърчаване на социалното предприемачество?“ 81,0% от отговорилите са посочили да бъде улеснен достъпа до държавно и частно финансиране, 52,4% са посочили да си сътрудничат администрациите на държавно и местно ниво 38,1% са посочили да има финансови стимули, пиар, реклама, стимули за потребителите и 38,1% са посочили да има повече

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

стимули за социалните предприятия, като не са уточнили какви. Сумата на процентите е повече от 100,0%, защото респондентите са дали повече от един отговор. Може да се каже, че социалните предприятия имат нужда от достъп до финансиране, маркетингови инструменти и сътрудничество между структурите на изпълнителната власт.

На въпрос №10 „В коя област, според Вас, са основните положителни въздействия от прилагането на ЗПССИ?“ 60,0% от респондентите виждат основните положителни въздействия от прилагането на ЗПССИ, че лицата от уязвимите групи са получили финансова независимост и могат да финансово да подпомагат семействата си; 55,0% от респондентите виждат основните положителни въздействия от прилагането на ЗПССИ, че се дава възможност на лицата от уязвимите групи да се интегрират в обществото; 20,0% от респондентите са посочили, че има икономическо въздействие от прилагането на ЗПССИ; 20,0% са посочили че основното въздействие от прилагането на ЗПССИ е социално и 30,0% от респондентите са посочили, че няма положително въздействие. Резултата е по-голям от 100,0% защото респондентите са дали повече от един отговор. Можем да си направим извода, че основните положителни въздействия от прилагането на ЗПССИ са върху лицата от уязвимите групи.

На въпрос №11 „В случай че според Вас са необходими промени в ЗПССИ, моля, посочете Вашите предложения“ 46,7% от респондентите предлагат да бъдат разписани мерки за финансова подкрепа; 20,0% предлагат да бъдат разписани мерки за осъществяване на контрол, дали предприятията осъществяват дейност като „социални предприятия“; 13,3% предлагат да бъде създаден фонд за социални предприятия; 13,3% от респондентите предлагат да се разширят групите; 13,3% от респондентите са посочили, че са необходими промени, но нямат конкретни предложения и 13,3% от респондентите смятат, че няма необходимост от промени. От кръстосаният анализ става ясно, че 57,2% дружествата регистрирани по търговския закон предлагат да бъдат разписани мерки за финансова подкрепа, като една четвърт от тях предлагат да бъдат разписани мерки за осъществяване на контрол, дали предприятията осъществяват дейност като „социални предприятия“; 33,4% от юридическите лица с нестопанска цел предлагат да бъдат разписани мерки за финансова подкрепа, като половината от тях предлагат да бъдат разписани мерки за осъществяване на контрол, дали предприятията осъществяват дейност като „социални предприятия“. Явно предприятията осъзнават, че финансовите стимули трябва да бъдат разписани задължителни и с мерки за контрол, за да не се злоупотребява с разписаните мерките за стимулиране. Прави впечатление, че имаме равно разпределение между организациите регистрирани по Търговския закон и юридическите лица с нестопанска цел в предложението им да бъде създаден фонд, който да подпомага социалните предприятия.

На въпрос 12 „Възползвали ли сте се от насърчителните мерки, регламентирани в ЗПССИ?“ 23,9% посочват, че са се възползвали от насърчителните мерки, основно за мерки за популяризиране на социални предприятия и обучения и 76,2% посочват, че не са се възползвали от насърчителните мерки. Но отговорите на посочват от които насърчителни мерки не са се възползвали, както и причините да не се възползват. Липсата на обоснованост води до невъзможност за еднозначен извод.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

На **въпрос №13** „Според Вас има ли необходимост от въвеждане на нови насърчителни мерки в ЗПССИ?“ 35,0% от респондентите посочват, че има необходимост от въвеждането на нови насърчителни мерки, без да уточняват какви; 30,0% от респондентите предлагат да бъдат въведени данъчни облекчения; 5,0% предлагат да бъдат въведени мерки за реализиране на стоки и услуги предлагани от социалните предприятия; 5,0% предлагат да бъдат въведени мерки за предоставяне на услуги за работещите в социалните предприятия; 5,0% предлагат да бъдат въведени мерки за оперативна подкрепа и 20,0% от респондентите считат, че няма нужда от въвеждането на допълнителни мерки.

На **въпрос №14** „Моля, посочете правно-организационната форма на представляваната от Вас организация:“ 60,9% от респондентите са посочили, че са регистрирани по Търговския закон (ЕТ, ЕООД, ООД, АД); 30,4% от респондентите са посочили, че са юридическо лице с нестопанска цел и 8,7% са посочили, че са общински предприятия;

На **въпрос №15** „Моля, посочете с кои заинтересовани страни си взаимодействате, като ги подредите по честота на взаимодействие“. 40,0% от респондентите са посочили, че най-често си взаимодействат с държавни органи и организации, 35,0% са посочили, че често си взаимодействат с държавни органи и организации и 25,0% са посочили, че по-рядко си взаимодействат с държавни органи и организации. 47,1% от респондентите са посочили, че най-често си взаимодействат с НПО, 47,1% са посочили, че често си взаимодействат с НПО и 5,8% са посочили, че по-рядко си взаимодействат с НПО. 37,4% от респондентите са посочили, че най-често си взаимодействат с местната власт, 31,3% са посочили, че често си взаимодействат с местната власт и 31,3% са посочили, че по-рядко си взаимодействат с местната власт. 27,3% от респондентите са посочили, че най-често си взаимодействат с бизнес организации, 40,9% са посочили, че често си взаимодействат с бизнес организации и 31,8% са посочили, че по-рядко си взаимодействат с бизнес организации. 10,0% са посочили, че често си взаимодействат със синдикати и 90,0% са посочили, че по-рядко си взаимодействат със синдикати. 7,7% от респондентите са посочили, че най-често си взаимодействат с работодателски организации, 15,4% са посочили, че често си взаимодействат с работодателски организации и 76,9% са посочили, че по-рядко си взаимодействат с работодателски организации. 33,3% са посочили, че често си взаимодействат с академични среди и 66,7% са посочили, че по-рядко си взаимодействат с академични среди.

	Държавни органи и организации	НПО	Местна власт	Бизнес организации	Синдикати	Работодателски организации	Академични среди
Най-често	40,0	47,1	37,4	27,3	-	7,7	-
Често	35,0	47,1	31,3	40,9	10,0	15,4	33,3
По-рядко	25,0	5,8	31,3	31,8	90,1	76,9	66,7
Общо	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

2. Анализ на данните от проведеното анкетно проучване сред респондентите – представители на междуправителствената работна група към министъра на труда и социалната политика по въпросите на социалната икономика и Консултативния съвет по корпоративна социална отговорност.

На **въпрос №1** „Според Вас в каква степен прилагането на нормативната рамка подобрява достъпа до заетост и обучения с цел повишаване на жизнения стандарт на уязвимите лица по този закон?“ 50,0% от респондентите са дали отговор „в много голяма степен подобрява достъпа до заетост и обучения“; 42,9% от респондентите са дали отговор „в малка степен подобрява достъпа до заетост и обучения“ и 7,1% от респондентите са дали отговор „изцяло подобрява достъпа за заетост и обучения“. *Сумарно 57,1 % от запитаните посочват, че прилагането на нормативната рамка води до подобрения в посочените области „в много голяма степен“ и „изцяло“.* Този резултат води до извода, че по-голямата част от респондентите считат, че нормативната рамка подобрява достъпа до заетост и обучения с цел повишаване на жизнения стандарт на уязвимите лица и в този смисъл е постигнала целите си. Но следва да се отчете, че според не малък процент от запитаните посочените цели не са постигнати в степен, която осезаемо подобрява жизнения стандарт на лицата от уязвимите групи чрез достъпа им до заетост и обучения. Това показва, че нормативната рамка може да бъде подобрена така, че да обхване всички заинтересовани страни.

На **въпрос №2** „Според Вас в каква степен прилагането на нормативната рамка води до подкрепа за социално включване и самостоятелен начин на живот на лицата от уязвимите групи, съгласно ЗПССИ?“ 57,1% от респондентите са дали отговор „в много голяма степен води до подкрепа социалното им включване и самостоятелен начин на живот“; 35,7% от респондентите са дали отговор „в малка степен води до подкрепа социалното им включване и самостоятелен начин на живот“; 7,1% от респондентите са дали отговор „напълно води до подкрепа социалното им включване и самостоятелен начин на живот“. Данните показват, че голяма част от респондентите са на мнение, че прилагането на нормативната рамка води до подкрепа за социално включване и самостоятелен начин на живот на лицата от уязвимите групи. В този смисъл, прилагането на нормативната рамка е оказало положителен ефект върху социалния живот на хората от уязвимите групи. Същността на социалната икономика предполага възможност уязвими групи да подобрят участието си в социалния живот на страната, както и самостоятелността си, извън зависимостта от социалното подпомагане от страна на държавата. Отговорите на този въпрос доказват тази характеристика и насоченост на социалната икономика и социалното предприемачество.

На **въпрос №3** „Според Вас в каква степен прилагането на нормативната рамка спомага за намаляване на социалното неравенство и за устойчиво териториално/местно развитие?“ 57,1% от респондентите са дали отговор „в много голяма степен спомага за намаляване на социалното неравенство и за устойчиво териториално/местно развитие“; 28,6% от респондентите са дали отговор „в малка степен спомага за намаляване на социалното неравенство и за устойчиво териториално/местно развитие“; 7,1% от респондентите са дали отговор „изцяло спомага за намаляване на социалното

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

неравенство и за устойчиво териториално/местно развитие“ и 7,1% от респондентите са дали отговор „не спомага за намаляване на социалното неравенство и за устойчиво териториално/местно развитие“. Резултатите от анкетното допитване показват наличие на разнообразни отговори, като преобладават тези, които отчитат положително влияние от прилагането на нормативната рамка за намаляване на социалното неравенство и за устойчиво териториално/местно развитие. В редица документи¹⁰ се посочва, че социалната икономика подпомага процесите на териториално развитие и разполага с потенциал за смекчаване и коригиране на териториални дисбаланси чрез улесняване на вътрешната интеграция на територии, които са изостанали в сравнение с развитите такива. Изследвания по темата¹¹ идентифицират важна характеристика на социалното предприемачество – то се развива и решава социални въпроси, предимно на местно равнище. Независимо от преобладаващата част положителни отговори, наличието на такива, които считат, че нормативната рамка не подпомага намаляването на социалното неравенство и постигането на устойчиво териториално/местно развитие подсказва дефицит, който следва да бъде преодолян. В доклад¹², реализиран от Балкански институт за социална политика се посочва, че независимо от положителното отношение на респондентите към приноса на Закона в дискутираната област, е необходимо терминологично да бъде изяснен смисълът на „устойчиво териториално развитие“. В тази връзка, изпълнението на проект „развитие на социалната икономика“ в рамките на Плана за възстановяване и устойчивост има за цел да развие регионалните, териториални аспекти на социалната икономика и да подпомогне идентифицирането на социални предприятия на местно равнище. Проектът е в начален етап на развитие¹³, но само в рамките на няколко месеца от назначаването на експерти в новосъздадените 6 фокус-

¹⁰ „Социалната икономика в Европейския съюз“, а доклада, изготвен за Европейския икономически и социален комитет от Международния център за изследвания и информация за публичната икономика, социалната икономика и икономиката на кооперациите (CIRIEC), 2020 г.

¹¹ Battilana, J., and Lee, M. (2014). Advancing research on hybrid organizing—Insights from the study of social enterprises. *The Academy of Management Annals*, 8(1), 397–441.; Battilana, J., Sengul, M, Pache. A and Jacob Model (2014) Harnessing Productive Tensions in Hybrid Organizations: The Case of Work Integration Social Enterprises <https://www.researchgate.net/publication/286131951>; Borzaga, C. & J. Defourny, eds. (2001), *The Emergence of Social Enterprise*, London and New York, Routledge, 350-370 <https://www.researchgate.net/profile/Jacques-Defourny/publication>

¹² Доклад за извършване на последваща оценка на въздействието на закона за предприятията на социалната и солидарна икономика, изготвен по поръчка на Фондация „Български център за нестопанско право“, 2023 г.

¹³ Срокът на действие на проекта е до края на 2025 г.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

точки (регионални центрове) интересът към социалната икономика е нараснал, като броят на подадените нови заявления за вписване в Регистъра на социалните предприятия е нараснал с близо 300 %. Сред изводите в доклада „Оценка на ефективността, ефикасността и въздействието на мерките за насърчаване на социалната икономика, финансирани в рамките на ОП РЧР 2007 – 2013 и ОП РЧР 2014 - 2020”¹⁴ е посочването на два инструмента, които успешно могат да се използват, за да се развие в по-голяма степен териториалния аспект на социалното предприемачество: 1) водено от общностите местно развитие и 2) използването на интегрирани териториални инвестиции, които да осигурят подкрепа за създаване и развитие на местни екосистеми на социалната икономика. В този смисъл, прилагането на нормативната рамка е оказало положително въздействие върху намаляването на социалното неравенство и за устойчивото териториално/местно развитие.

На въпрос №4 „Доколко сте съгласни с твърдението: прилагането на ЗПСИ води до положителна промяна в икономическия статус на хората от уязвимите групи, започнали работа в социални предприятия?“ 50,0% от респондентите са отговорили, че са съгласни с това твърдение; 28,6% от респондентите са отговорили, че напълно са съгласни с твърдението и 21,4% от респондентите са отговорили, че не са съгласни с твърдението. Въпросът е с подвъпрос за тези, които са отговорили утвърдително на твърдението, като целта е да се определи, до колко отговорилите положително респонденти считат, че промените са устойчиви - 66,7% считат, че промените са устойчиви и 33,3% считат, че промените не са устойчиви. В потвърждение на високия процент положителни отговори е и анализът от проучване на социалната добавена стойност от дейността на социалните предприятия¹⁵ по отношение на подкрепата за личностно развитие и придобиване на социални и трудови умения, така и за спокойствието и сигурността, в следствие от установените условия на труд и заплащане, водещи до промяна в начина на живеене и трудова реализация на лицата от уязвимите групи. Социалната икономика може да се разглежда като партньор в изпълнението на Европейският стълб за социални права¹⁶, допринасяйки за справедливи и достойни работни места и заплащане.

¹⁴ Файв консулт ЕООД, 2021 г. „Оценка на ефективността, ефикасността и въздействието на мерките за насърчаване на социалната икономика, финансирани в рамките на ОП РЧР 2007 – 2013 и ОП РЧР 2014 - 2020”

¹⁵ Тодорова, Т. (2021) Бизнес със социална кауза. Измерване на социалното въздействие, Ай анд Би, Велико Търново

¹⁶ https://commission.europa.eu/system/files/2017-12/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_bg.pdf

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

На **въпрос №5** „Доколко сте съгласни с твърдението: прилагането на ЗПСИ спомага за социалното включване на хората от уязвимите групи, започнали работа в социални предприятия?“ 57,1% от респондентите са съгласни с твърдението, 28,6% от респондентите напълно са съгласни с твърдението и 14,3% от респондентите не са съгласни с твърдението. Въпросът е с подвъпрос за тези, които са отговорили утвърдително на твърдението, като целта е да се определи, до колко отговорилите положително респонденти считат, че промените са устойчиви - 70,0% считат, че промените са устойчиви и 30,0% считат, че промените не са устойчиви. *Сумарно, високият процент положителни отговори дава увереност, че прилагането на закона подпомага социалното включване на хората от уязвимите групи.* В тази връзка са и индивидуалните отговори на вписани в регистъра социални предприятия, участвали в проучването за социалната добавена стойност от дейността на социалните предприятия – в анализиранияте отделни случаи (case study) запитаните посочват високата добавена стойност за личностното израстване на наетите от уязвимите групи: „имат социална среда, развиват качества и умения за решаване на проблеми, емоционална интелигентност. Израстват чрез работата си като личности.“¹⁷ и „развивайки се чрез работата си като личности, те добавят своята стойност в обществото с качеството на своя труд и промяната в техния личен живот“¹⁸, също и „социалната добавена стойност се изразява в подкрепа за личностно развитие и придобиване на социални и трудови умения, водещи до промяна в начина им на живеене и трудова реализация“¹⁹, както и „днес, лицата от уязвими групи са стабилна част от екипа, имат самочувствие в семействата си и в общността, а част от наетите можем спокойно да кажем, че сме променили живота им“.

Практическото реализиране на политиката по социална икономика се основава на добрия диалог и съвместни усилия от страна на политикоправещата структура в рамките на МТСП и заинтересованите субекти. В тази връзка следващият **въпрос №6** касае подкрепата от страна на отговорната в МТСП структура по отношение на: а) подпомагане на диалога със заинтересовани страни – държавни и недържавни органи и организации; б) организиране и предоставяне на насърчителните мерки според очакванията на социалните предприятия.

На **въпрос №6.1.** „Как оценявате подкрепата от страна на отговорната в министерство на труда и социалната политика структура в областта на социалната

¹⁷ стр. 107, Т. Тодорова (2021) Бизнес със социална кауза. Измерване на социалното въздействие, Ай анд Би, Велико Търново

¹⁸ пак там, стр. 107

¹⁹ пак там, стр. 109

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

икономика по отношение на: подпомагане диалога със заинтересовани страни?“ 92,3% от респондентите посочват отговор „винаги е оказвана подкрепа за диалог със заинтересовани страни“; 7,7% от респондентите посочват отговор „понякога е оказвана подкрепа за диалог със заинтересовани страни“. Тези данни показват, че към настоящият момент отговорната структура в МТСП е успяла да изгради полезни взаимоотношения с различни представители на различни структури, които имат отношение към социалната и солидарна икономика и социалното предприемачество. Диалогът е институционализиран и създава възможност за отчитане и балансиране на различните интереси. Положителното отношение на запитаните към този механизъм на разработване и прилагане на нормативни документи и практическа реализация на политиката по социална икономика кореспондира с данните от доклада, изготвен от Балканския институт за социална политика във връзка с направена от института оценка на въздействието на закона²⁰.

На **въпрос 6.2.** „Как оценявате подкрепата от страна на отговорната в министерство на труда и социалната политика структура в областта на социалната икономика по отношение на: организиране и предоставяне на насърчителни мерки според очакванията?“ 53,8% от респондентите посочват отговор „винаги са организирани и предоставяни според очакванията“; 46,2% от респондентите посочват отговор „понякога са организирани и предоставяни според очакванията. Може да се направи извода, че в голяма степен отговорната структура от МТСП успява да организира и представи насърчителните мерки според очакванията.

На **въпрос №7** „Според Вас, в каква степен, безвъзмездно предоставената сертификатна марка „Продукт на социално предприятие“ допринася за по-добрата разпознаваемост на социалните предприятия?“ 46,2% от респондентите посочват отговора „допринася за по-добрата разпознаваемост“; 38,5% от респондентите посочват отговора „в голяма степен допринася за по-добрата разпознаваемост“; 15,4% от респондентите посочват отговора „в малка степен допринася за по-добрата разпознаваемост“. Представителите на работната група имат цялостен поглед върху секторите, които представляват и могат обективно да оценят ползата от сертификатната марка „Продукт на социално предприятие“ за социалните предприятия. За ползата от сертификатна марка „Продукт на социално предприятие“ показателно е и това, че никой не е посочил отговор „не допринася за по-добрата разпознаваемост“. От резултатите става ясно още, че представителите на работната група виждат и потенциал за развитие на този бранд. Сравнение с отговорите на запитаните социални предприятия (сред тях има и такива, които не са положително настроени) показва, че представителите на работната група оценяват положително значението на сертификатната марка за по-

²⁰ стр. 14 от Доклада

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

добрата разпознаваемост на социалните предприятия, макар и да се наблюдава известно колебание в степента на оценка.

На **въпрос №8** „Считате ли, че сертификатната марка „Продукт на социално предприятие“ оказва влияние върху потреблението на продукти и услуги на социалните предприятия?“ 42,9% от респондентите посочват отговора „оказва влияние“; 35,7% от респондентите посочват отговора „в малка степен“; 21,4% от респондентите посочват отговора „в голяма степен оказва влияние“. Представителите на междуправителствената работна група считат, че сертификатната марка „Продукт на социално предприятие“ в различна степен оказва влияние върху потреблението на продукти и услуги на социалните предприятия. Данните показват, че в бранда има потенциал и е необходимо да бъдат предприети мерки за популяризиране. Потреблението на продукти и услуги на социални предприятия е значимо поради социалните си измерения и добавена стойност. Както посочва Начев, П. (2022)²¹ „устойчивостта на социалните предприятия е в пряка зависимост от потреблението на произведените стоки и услуги, което изисква създаването и на съответната култура на потребление“. Тази култура на потребление е пряк резултат и от използването на сертификатната марка, като по този начин потребителите получават възможност да изразят своето доверие към създадените от социалните предприемачи стоки и услуги. Социалните предприемачи създават блага, за чието потребление „се конкурират по отношение на доверието към тяхната дейност, по отношение на качеството на създадените обществени блага, по отношение на ефикасността“²² (Начев, 2022).

На **въпрос №9** „Според Вас каква е промяната в потреблението на продукти и услуги, произведени от социални предприятия вписани в Регистъра на социалните предприятия?“ На този въпрос представителите на работната група са се разделили на две като 50,0% са на мнение, че „потреблението е нараснало“ и 50,0% са дали отговор, че потреблението е „без съществена промяна“. Само по себе си вписването в Регистъра на социалните предприятия има значение за потреблението на продукти и услуги на социални предприятия, само ако е налице културата и осъзнатостта на социалната добавената стойност, заради която потребителите целенасочено биха ползвали благата, създадени от социалните предприятия. Подобна култура сред потребителите следва да се изгражда и поддържа чрез рекламни и разяснителни кампании. Обособяването на сектор с висока социална добавена стойност изисква освен наличието на гражданско доверие в

²¹ Начев, П. „Социални измерения на потреблението и инвестициите в социалното предприемачество“, дисертационен труд, 2022 г., Стр. 104

²² Начев, П. „Социални измерения на потреблението и инвестициите в социалното предприемачество“, дисертационен труд, 2022 г., Стр. 101

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

стоки и услугите, произведени от социалните предприемачи, също и възможност „социално-предприемаческия модел да разшири своето пряко значение за социалния модел, от една страна, и отговорността/културата на икономическите отношения“.²³

На **въпрос №10** „Как според Вас може да се постигне по-значим ефект върху цялостната политика на развитие на социалната и солидарна икономика и насърчаване на социалното предприемачество?“ 43,5% от представителите на работната група предлагат да бъде улеснен достъпа до държавно и частно финансиране; 34,8% от представителите на работната група предлагат да се улесни сътрудничеството между администрациите на национално и местно ниво и 21,7% считат, че чрез включване на повече стимули (без да посочват конкретно какви) е възможно да се постигне по-значим ефект. Наличието на улеснени процедури за финансиране и сътрудничество на различни нива е съществен въпрос, който може да намери своето развитие както по отношение прилагането на нормативната рамка, така и по отношение търсенето на синергия между действията на властимащите на различните равнища.

На **въпрос №11** „Какви действия според Вас би следвало да се предприемат, за да се увеличи ефективността на социалните инвестиции?“ 57,1% от респондентите посочват, че е необходимо да бъде направена „промяна на данъчното законодателство в областта на социалната икономика/социалното предприемачество“; 42,9% от респондентите посочват, че е необходимо „развитие/подобряване на законодателството в областта на социалната икономика/социалното предприемачество“; 42,9% от респондентите посочват, че е необходима „засилена рекламна кампания за популяризиране на социалната икономика“; 42,9% от представителите на работната група предлагат да се обвърже корпоративната социална отговорност със социалната икономика; 35,7% от респондентите посочват, че е необходимо децентрализиране на държавната политика за подкрепа на субектите на социалната икономика и 7,1% са посочили, друго без да уточняват какво. Отговорите са повече от 100,0% защото са дадени повече от един отговор. В тази връзка е и констатацията, направена в дисертационния труд на П. Начев (2022) „Постигнатият социален ефект и спестени публични разходи за натрупаните знания, умения, реализация на пазара на труда на уязвимите групи и на тази основа повишена конкурентоспособност и по-пълноценно участие в обществения живот са едни от най-важните социални измерения на инвестициите в социално предприемачество“.²⁴

На **въпрос №12** „В коя област, според Вас, са основните положителни въздействия от прилагането на ЗПСИ?“ 91,7% от респондентите са на мнение, че лицата от

²³ Пак там, стр. 103

²⁴ пак там Стр. 106

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

уязвимите групи са си повишили приходите и удовлетвореността си от живота, а 8,3% посочват, че се е увеличила трудовата заетост. Наличието на потребителско и бизнес доверие, стимулиране на производство и заетост са сред посочените икономически въздействия от прилагането на нормативната рамка. Посочва се още и ръст на приходите от стопанска дейност. Социалните въздействия от прилагането на нормативната рамка се изразяват, според запитаните, в постигнато социално приобщаване на уязвимите групи, създаване на гражданска общност за подкрепа и осигурена социална стабилност, както и развити умения на наетите в социалните предприятия лица от уязвимите групи, включително и създадена възможност за пълноценното им участие в обществения живот на страната.

На **въпрос №13** „В случай че според Вас са необходими промени в ЗПССИ, моля, посочете Вашите предложения:“ много висок процент - 71,4% от представителите в работната група нямат предложения за промяна на ЗПССИ, което може да се тълкува като положителна оценка и ефект от прилагането му; 14,3% от представителите в работната група предлагат да бъдат преразгледани съществуващите определения и да бъде опростена процедурата за вписване в Регистъра на социалните предприятия, 7,1% предлагат да бъдат включени допълнителни дефиниции и 7,1% предлагат да бъдат включени данъчни облекчения. Макар и процентът на изразените мнения за промяна да не е висок, показва различни насоки, в които би могло да се предприемат действия, включително и обвързването на получаването на статут на „социално предприятие“ със специфични изисквания и критерии, различни от тези в нормативната рамка. В тази връзка е необходим по-задълбочен анализ на социалноикономическите и политически условия, както и на средата, в която функционират субектите на социалната икономика, за да се оцени и прецени баланса на интересите на заинтересованите страни по отношение на философията на социалната икономика и социалното предприемачество.

На **въпрос №14** „Ваши структури възползвали ли са се от насърчителните мерки регламентирани в ЗПССИ:“ 85,7% са посочили, че не са се възползвали от насърчителните мерки регламентирани в ЗПССИ, а 14,3% не са дали отговор на този въпрос. Тези отговори пораждат необходимост от допълнително проучване и анализ, с цел получаване на по-пълна и задълбочена информация относно причините за не използването на насърчителните мерки, тяхната целесъобразност, адекватност и насоченост, съответствие с потребностите и очакванията на заинтересованите страни. Част от насърчителните мерки е предвидено да се реализират чрез проект „Развитие на социалната икономика“, финансиран по Националния план за възстановяване и устойчивост, с краен срок декември 2025 г. Това предполага последващ анализ, въз основа на който да се изведат заключения, да се направят изводи и препоръки и да се направи оценка на въздействието на насърчителните мерки.

На **въпрос №15** „Според Вас, с какво Вашата организация допринася за прилагането на ЗПССИ и поднормативната уредба.“ 57,1% от респондентите не са дали конкретен отговор; 28,6% популяризират социалната и солидарна икономика в страната чрез различни инициативи, включително форуми и базари; 14,3% от респондентите посочват осигуряване на подкрепа за развитието на социалната и солидарна икономика

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

чрез различни инициативи. Най-често се организират информационни и обучителни събития и програми; оказва се менторство и консултиране, подкрепа (включително и към граждански организации) за развитие на капацитет и възможности за растеж на социалните предприятия, както и за създаване на партньорства и мрежи (включително с конвенционален бизнес и институции); подкрепа за обмяна на опит с международни партньори, нови пилотни модели, анализи и проучвания, участие в диалог с заинтересовани страни.

На **въпрос №16** „Как оценявате въздействието от прилагането на ЗПССИ?“ 71,4% от респондентите са на мнение, че ЗПССИ подпомага общественото разбиране за сектора на социалната икономика; 42,9% от респондентите са на мнение, че ЗПССИ насърчава социалните иновации; 42,9% от респондентите са на мнение, че ЗПССИ обединява заинтересованите страни; 21,4% от респондентите са на мнение, че ЗПССИ стимулира развитието на сектора и 14,3% от респондентите са на мнение, че ЗПССИ увеличава инвестициите в сектора. Сборът е повече от 100,0% защото респондентите са дали повече от един отговор. Прави впечатление, че въздействието от прилагането на закона в най-голяма степен се отразява (подобрява) върху общественото разбиране за сектора на социалната икономика, което показва, че тя все по-убедително се налага в общественото пространство като политика и практика, а правното регулиране на обществените отношения в тази област допринася за нейната по-добра разпознаваемост и приемане от гражданите на страната. Най-малък дял са отговорилите, че ЗПССИ води до повишаване на инвестициите в сектора. Тези данни показват, че инвестирането в социално предприемачество има потенциал за развитие, на основата на изградено потребителско доверие, култура на потребление и адекватна, на потребностите на социалните предприятия, финансова рамка и инструменти. Въпреки тези положителни резултати, от кръстосаният анализ с предходните въпроси е видно, че темпът на популяризиране на продуктите на социалните предприятия, както и на философията на социалното предприемачество би могъл да бъде допълнително усилен чрез организирането на национални рекламни кампании.

На **въпрос №17** „Според вас, върху кои от долупосочените заинтересовани страни прилагането на ЗПССИ има най-силно въздействие?“ 78,6% от респондентите са на мнение, че ЗПССИ има най-силно въздействие върху гражданския сектор; 57,1% от респондентите са на мнение, че ЗПССИ има най-силно въздействие върху държавните органи и организации; 42,9% от респондентите са на мнение, че ЗПССИ има най-силно въздействие върху работодателите и 7,1% от респондентите са на мнение, че ЗПССИ има най-силно въздействие върху конвенционния бизнес. Според данните, гражданският сектор е най-силно повлиян от прилагането на нормативната рамка. Въздействието от прилагането на ЗПССИ в най-голяма степен има своето отражение върху гражданския сектор, като един от първоизточниците на иновативни практики за решаване на социални проблеми и среда, която благоприятства проявата на социална възприемчивост. От друга страна, гражданският сектор стимулира индивидуалната инициативност и предприемчивост и често пъти първи реагира на случващото се, на базата на просоциални мотивиращи фактори, чрез инициативи, които утвърждават демократичното общество. Субектите на социалната икономика в основата си

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

представяват демократично организирано стопанско обединение. Връзката между социален и конвенционален бизнес е слабо изразена чрез прилагането на ЗПССИ, което следва да подчертае необходимостта от повече насърчителни мерки в тази насока.

На **въпрос №18** „Според Вас има ли необходимост от въвеждане на нови насърчителни мерки в ЗПССИ?“ 38,5% от респондентите предлагат да бъдат въведени насърчителни мерки във вид на данъчни облекчения за социалните предприятия (включително за конвенционалния бизнес, потребител на продуктите от производствената дейност на социалните предприятия), финансови стимули и директна помощ; 38,5% от респондентите предлагат да бъдат създадени насърчителни мерки за създаване на партньорства (вкл. и на регионален принцип) и 23,0% от респондентите са на мнение, че не е нужно да бъдат разписвани допълнителни насърчителни мерки. Сред отговорите фигурира предложение за насърчителни мерки с императивен характер.

На **въпрос №19** „Моля, посочете с кои заинтересовани страни си взаимодействате, като ги подредите по честота на взаимодействие“. 72,7% от респондентите са посочили, че най-често си взаимодействат с държавни органи и организации, 18,2% са посочили, че често си взаимодействат с държавни органи и организации и 9,1% са посочили, че по-рядко си взаимодействат с държавни органи и организации. 25,0% от респондентите са посочили, че най-често си взаимодействат с НПО, 62,5% са посочили, че често си взаимодействат с НПО и 12,5% са посочили, че по-рядко си взаимодействат с НПО. 30,0% от респондентите са посочили, че най-често си взаимодействат с местната власт, 50,0% са посочили, че често си взаимодействат с местната власт и 20,0% са посочили, че по-рядко си взаимодействат с местната власт. 37,5% от респондентите са посочили, че най-често си взаимодействат с бизнес организации, 25,0% са посочили, че често си взаимодействат с бизнес организации и 37,5% са посочили, че по-рядко си взаимодействат с бизнес организации. 37,5% са посочили, че често си взаимодействат със синдикати и 62,5% са посочили, че по-рядко си взаимодействат със синдикати. 12,5% от респондентите са посочили, че най-често си взаимодействат с работодателски организации, 50,0% са посочили, че често си взаимодействат с работодателски организации и 37,5% са посочили, че по-рядко си взаимодействат с работодателски организации. 55,6% от респондентите са посочили, че най-често си взаимодействат с академични среди, 22,2% са посочили, че често си взаимодействат с академични среди и 22,2% са посочили, че по-рядко си взаимодействат с академични среди.

	Държавни органи и организации	НПО	Местна власт	Бизнес организации	Синдикати	Работодателски организации	Академични среди
Най-често	72,7	25,0	30,0	37,5	-	12,5	55,6
Често	18,2	62,5	50,0	25,0	37,5	50,0	22,2
По-рядко	9,1	12,5	20,0	37,5	62,5	37,5	22,2
Общо	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

Въпрос №20 цели проучване мнението на анкетираните относно предложения за по-добро прилагане на ЗПСИ и/или за промени в нормативния акт: „Моля, с цел по-доброто прилагане на ЗПСИ, дайте предложения за:

20.1. мерки за по-добро прилагане на закона?“ 64,3% от респондентите не са дали предложения; 21,4% от респондентите са дали предложения за предприемане на мерки за популяризиране на социалната и солидарна икономика чрез провеждане на активни рекламни и информационни кампании с постоянен характер, подобряване на информационната обезпеченост на политиката (вкл. и чрез ясна и достъпна статистическа база данни и популяризиране на добрите европейски практики и инициативи за иновации в социалните предприятия); 14,3% от респондентите са предложили мерки за подкрепа на социалните предприятия, в т.ч. специфични мерки за стартиращи социални предприятия, подкрепа за създаване на следващо поколение социални предприемачи чрез различните форми на обучения, подкрепа за организационно развитие на социалните предприятия и фокусиране върху устойчивостта им.

Сред отговорите на този подвъпрос фигурират предложения, които излизат извън конкретните параметри на прилагането на закона и косвено водят до подобряване на средата на функциониране на социалните предприятия като:

1. диференциране на режимите за държавни (минимални) помощи - а) „ако програмите са насочени към конкретни целеви групи, които се обслужват от социални предприятия и тяхната заетост, то този режим да се изключи от режима на минимална държавна помощ, защото в случая имаме подпомагане на хора от целевите групи, а не на самите предприятия. Това би било мощен стимул за привличане на социални предприятия, дори и да се запази режима на регистрация, който действа в момента“; б) също и по отношение на средните и големите предприятия, които създават социални предприятия и те се явяват част от по-голяма група;

2. с цел издигане на социалната икономика на по-високо технологично ниво се предлага в кръга на социалните предприятия да бъдат включени и социално-технологичните предприемачи;

3. създаване на териториални програми/фондове, които да станат инструмент на местните власти за подкрепа на социалната икономика;

4. разширяване на програмите, насочени към конкурентоспособността на социалните предприятия, без това задължително да бъде обвързано с нова заетост или обслужване на конкретни целеви групи;

5. осигуряването на по-добър достъп до капитал и специално пригодени финансови инструменти.

20.2. изменения/допълнения на текстовете на ЗПСИ и подзаконовата нормативна уредба?“ 71,4% от респондентите не са дали предложения; 21,4% от респондентите са предложили да бъдат разписани допълнителни определения в закона (например „устойчиво териториално развитие“) и 7,1% от респондентите са предложили преразглеждане на процедурата по вписване; предложение за преразглеждане и изясняване на понятия в закона (например „социално предприятие“). Би могло да се

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

направи аналогия с предложенията от доклада на Балканския институт по социална политика, разработен по поръчка на БЦНП, в който се посочва тази констатация, също и предложението за опростяване на процедурата по регистрация в Регистъра на социалните предприятия и автоматизация на процеса.

За много малка част от запитаните се оказва важно: да бъдат създадени допълнителни методически ръководства, включително ръководство с казуси за вписване на предприятия в Регистъра на социалните предприятия; да бъдат направени законодателни промени в други нормативни актове²⁵, които да окажат положителни промени за субектите на социалната икономика; да се разшири обхвата на социалните предприятия²⁶.

Тук следва да се посочи, че автоматичното разширяване на обхвата на социалните предприятия без допълнителен, задълбочен и научно-практически обоснован анализ ще доведе до риск от непредвидимо и неправомерно изразходване на обществен ресурс, който в конкретния случай изначално е предназначен за оказване подкрепа само на една уязвима група – хората с увреждания. Сред целевите групи на социалните предприятия са още 12 групи уязвимости, за които включването в социално предприятие е възможност за заетост и социално приобщаване, както и подкрепа за пълноценното им участие в социалноикономическия живот на страната. Доставчиците на социални услуги сами по себе си не могат да бъдат автоматично включени в обхвата на социалното предприемачество поради липса на съответствие с един от основополагащите критерии и принципи на социалната икономика – независимост от държавата и използване на публичен ресурс за дейности, делегирани от държавата.

3. Анализ на данните от проведеното анкетно проучване сред респондентите – представители на вътрешноевропейската комисия за разглеждане на заявления за вписване във и заличаване от Регистъра на социалните предприятия, създадена със Заповед № РД-02-169/04.11.2021 г. на министъра на труда и социалната политика.

На въпрос №1 „Според Вас в каква степен прилагането на нормативната рамка подобрява достъпа до заетост и обучения с цел повишаване на жизнения стандарт на уязвимите лица по този закон?“ 57,1% от респондентите са дали отговор „в много голяма степен подобрява достъпа до заетост и обучения“; 42,9% от респондентите са дали

²⁵ например разширяване на определението за „хора в неравностойно положение“ и разширяване на обхвата на субектите, които са допустими за участие в запазени поръчки по чл. 12 от Закона за обществените поръчки

²⁶ с автоматично включване на специализираните предприятия и кооперации за хора с увреждания, както и всички юридически лица с нестопанска цел в обществена полза, които са регистрирани по Закона за юридическите лица с нестопанска цел. Предлага се по-широко разбиране, което да позволява включването и на доставчиците на социални услуги.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

отговор „изцяло подобрява достъпа за заетост и обучения“. Високият процент положителни отговори води до извода, че нормативната рамка подобрява достъпа до заетост и обучения с цел повишаване на жизнения стандарт на уязвимите лица.

На **въпрос №2** „Доколко сте съгласни с твърдението: прилагането на ЗПССИ води до положителна промяна в икономическия статус на хората от уязвимите групи, започнали работа в социални предприятия?“ 71,4% от респондентите са *напълно съгласни* с твърдението, докато 28,6% са *съгласни* с това твърдение. Въпросът съдържа подвъпрос за тези, които отговарят утвърдително, като целта е да се определи, до колко считат промените за устойчиви. 100,0% от запитаните определят промените като устойчиви. Изводът, който се налага е, че ЗПССИ спомага за социалното включване на хората от уязвимите групи, излизането им от зависимост от социално подпомагане, а положителните промени в икономическия статус на хората от уязвимите групи са устойчиви във времето.

На **въпрос №3** „Доколко сте съгласни с твърдението: прилагането на ЗПССИ спомага за социалното включване на хората от уязвимите групи, започнали работа в социални предприятия?“ 57,1% от респондентите са *напълно съгласни* с твърдението, а 42,9% са *съгласни* с твърдението. И този въпрос съдържа подвъпрос за тези, които отговарят утвърдително, като целта е да се определи, до колко считат промените за устойчиви. И на този въпрос 100% от респондентите определят промените като устойчиви. И тук може да направим извод, че ЗПССИ спомага за социалното включване на хората от уязвимите групи, започнали работа в социални предприятия, а положителните промени остават устойчиви във времето.

Въпрос №4 цели да идентифицира оказваната от страна на структурата в МТСП, отговорна за провеждането на политиката в областта на социалната и солидарна икономика. Въпросът касае подкрепа за диалог със заинтересованите страни и организирането и предоставянето на насърчителни мерки от закона.

4. „Как оценявате подкрепата от страна на отговорната в министерство на труда и социалната политика структура в областта на социалната икономика по отношение на:

4.1. подпомагане диалога със заинтересовани страни? 100,0% от респондентите посочват отговор „винаги е оказвана подкрепа за диалог със заинтересовани страни“, което показва, че към настоящият момент отговорната структура в МТСП е успяла да изгради полезни взаимоотношения с различни представители на различни структури, които имат отношение към социалната и солидарна икономика и социалното предприемачество, както и да съдейства за диалог и конструктивно дебатиране по повдигнати въпроси от посочената област.

4.2. организиране и предоставяне на насърчителни мерки според очакванията? И в този случай 100,0% от респондентите посочват отговор „винаги са организирани и предоставяни според очакванията“, което води до извод, че отговорната структура в МТСП организира и представи насърчителните мерки според очакванията във всеки един случай на необходимост.

На **въпрос №5** „Как според Вас може да се постигне по-значим ефект върху цялостната политика на развитие на социалната и солидарна икономика и насърчаване на

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

социалното предприемачество?“ 45,5% от респондентите предлагат да бъде предприети мерки за сътрудничество между администрациите на местно и централно ниво, като фокусът на диалога бъде поставен върху възможностите за насърчаване на дейности в сектори, които са свързани с прехода към климатична неутралност като кръговата икономика за поправка и повторна употреба и др.; 27,3% от респондентите предлагат да бъде улеснен достъпът до държавно и частно финансиране, като финансовият ресурс може да се използва за адаптиране на работните места за хора с увреждания, организиране на професионално обучение за заетите лица и др.; 18,2% от респондентите предлагат да бъдат включени повече стимули, които допринасят за устойчивост и развитие на дейността на предприятието, включително и данъчни облекчения, вкл. за намаляване на данъчната тежест върху труда. Това би засилило техния потенциал за заетост; за 16,7% от респондентите наличието на финансови стимули би допринесло за по-значим ефект върху цялостната политика за развитие на социалната и солидарна икономика.

На въпрос №6 „В коя област, според Вас, са основните положителни въздействия от прилагането на ЗПССИ?“ 66,7% от респондентите са на мнение, че прилагането на правната рамка води до положителни икономически въздействия, които са свързани с ползите от осъществяването на икономическа дейност за икономически растеж, ограничаване на безработицата сред уязвимите групи и нарастване на заетостта; също толкова от запитаните - 66,7% от респондентите считат, че прилагането на правната рамка подобрява социалното приобщаване. В отговорите се посочва, че на индивидуално ниво ползите за лицата от уязвимите групи, които работят в социалните предприятия се изразяват в получаване на доходи от труд, придобиване на социално-осигурителни права, наличие на перспектива за професионално развитие и социална интеграция. Социалната икономика осигурява достъп до пазара на труда за много от тях. Без тази перспектива те са изправени пред риск от социално изключване и маргинализиране. Също така се изтъква, че прилагането на ЗПССИ създава положителни предпоставки за социалното включване в общността на уязвимите групи, съставляващи голяма част от групите в неравностойно положение на пазара на труда. Това дава възможност за личностна социализация и развитие.; други 33,3% от запитаните посочват положителните въздействия от прилагането на нормативната рамка по отношение на по-добър достъп до обучения, заетост, диалог със заинтересованите страни; 16,7% от респондентите са на мнение, че ЗПССИ има социално въздействие; за 16,7% от респондентите не се наблюдава устойчивост на положителните въздействия и достатъчно познаване на целите и насочеността от провеждането на политиката, независимо от положителния аспект от регламентация на политиката в областта. Сборът е повече от 100,0% защото респондентите са дали повече от един отговор. Въпреки малкият процент считащи, че целите и насочеността на политиката все още не се познават в достатъчна степен, налага необходимост от по-добро комуникиране и насочване на ресурс за популяризиране на политиката като цяло.

На въпрос №7 „В случай че според Вас са необходими промени в ЗПССИ, моля, посочете Вашите предложения:“ 33,3% от респондентите предлагат да бъдат разписани мерки за мониторинг и по-прецизен контролен механизъм, напр. чрез въвеждане на

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

независим социален одит за целите на удостоверяване, че социалното предприятие продължава да изпълнява условията за получаване статут на социално предприятие; също токова от запитаните - 33,3% считат за необходимо да бъдат разписани допълнителни финансови и насърчителни мерки на база на цялостен институционален подход на действие на всички нива. Визира се важната ролята на местните власти; според 33,3% от анкетираните са необходими инструменти за подкрепа устойчивостта на социалните предприятия, особено в кризисни ситуации с цел ограничаване на негативните ефекти върху заетостта и загубата на работни места при евентуална криза ; 16,7% от респондентите предлагат да бъдат прецизирани текстове и изведени нови дефиниции²⁷; 16,7% от респондентите предлагат да бъдат разписани мерки за подкрепа и устойчивост на социални предприятия. Също така с оглед стимулиране на конкурентоспособността в сектора е целесъобразно да се определят целеви схеми за финансиране на принципа на публично-частното партньорство. Сборът е повече от 100,0% защото респондентите са дали повече от един отговор.

На **въпрос №8** „Как оценявате въздействието от прилагането на ЗПССИ?“ 85,7% от респондентите са на мнение, че ЗПССИ стимулира развитието на сектора; 57,1% считат, че ЗПССИ подпомага общественото разбиране за сектора на социалната икономика; за 42,9% от респондентите ЗПССИ обединява заинтересованите страни, а 28,6% отговарят, че ЗПССИ насърчава социалните иновации; също толкова от запитаните - 28,6% са на мнение, че ЗПССИ увеличава инвестициите в сектора. Сборът е повече от 100,0% защото респондентите са дали повече от един отговор. Най-голям процент виждат ролята на правната рамка за развитие на сектора, а също така над половината от анкетираните посочват важността на закона за по-доброто обществено разбиране за същността и значението на социалната икономика. Утвърждаването на обществените нагласи и култура за осъществяване на ефективна социална икономика е важен фактор секторът да се разраства. Това е възможно чрез политическа, правна, институционална и информационна подкрепа и признаване.

На **въпрос №9** „Според Вас има ли необходимост от въвеждане на нови насърчителни мерки в ЗПССИ?“ 66,7% от респондентите предлагат да бъдат въведени

²⁷ Чл. 4, т. 4 – идентифициране на критерии за независимост.;

Чл. 7, т. 3 – преклудира правото на Фондации;

Чл. 7, т. 4, б. „б“ – „имат“ да се замени с „получават“;

Чл. 7, т. 4, б. „в“ – дефиниция на „професионален опит“ за нуждите на закона;

Чл. 7, т. 4, б. „и“ – „бездомни лица“ – възможности за доказване, къде и кой следи броя и регистрират ли се и кой осъществява контрола ;

Чл. 10, ал. 11 и ал. 12 – да се прецизира, с оглед факта, че предприятието продължава да изпълнява условията за вписване в регистъра, срока за удостоверяване преди изтичането на всяка трета/ втора година или да се предвиди контрол/проверка през периода;

Чл. 11, ал. 1, т. 3 – проследимост при заличаване от регистъра, публичност на действието

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

насърчителни мерки във вид на финансови инструменти, директна помощ, напр. субсидиране на заетостта на безработни лица от уязвимите групи и обучения; 16,7% от респондентите предлагат да бъдат създадени насърчителни мерки за създаване на партньорства и 16,6% от респондентите са на мнение, че не е нужно да бъдат разписвани допълнителни насърчителни мерки. Изразено е и становище относно необходимост от стимули, които обаче не трябва да са свързани с директно държавно финансиране, а по-скоро със създаване на необходимите нормативни условия, които да подобрят взаимодействието между субектите в сектора, в това число и активната роля на държавата и общините, но и да се засили взаимодействието между социалните предприятия и останалите икономически оператори на свободния пазар, което да повиши устойчивостта на субектите на социалната икономика по естествен начин.

Въпрос №10 Моля, с цел по-доброто прилагане на ЗПССИ, дайте предложения за:

10.1. мерки за по-добро прилагане на закона?“ Отговорите се разделят на половина - 50,0% от респондентите считат, че предприемането на мерки за популяризиране на социалната и солидарна икономика ще подпомогне по-доброто правоприлагане, а останалите 50,0% не са изразили свои предложения.

10.2. изменения/допълнения на текстовете на ЗПССИ и подзаконовата нормативна уредба?“ по-малко от половината - 28,6% от респондентите предлагат отделни текстове да бъдат прецизирани и законът да бъде допълнен с нови дефиниции²⁸, а 71,4% от запитаните не са дали предложения.

На **въпрос №11** „Според Вас, считате ли, че уязвимите групи лица, съгласно чл. 7, т. 4 от ЗПССИ, следва да бъдат: А) разширени; Б) променени; В) разширени и променени и Г) няма нужда от промени?“ 33,3% от респондентите предлагат уязвимите групи лица да бъдат разширени и променени, като сред отговорите е налице обосновка свързана с по-ясното разбиране при определяне на тяхната принадлежност, при съобразяване с насочеността и параметрите в областта на социалната закрила в цялост и приложимото законодателство; също толкова - 33,3% считат, че групите от уязвими лица следва да бъдат разширени; 16,7% от респондентите са посочили, че няма нужда от разширяване и промяна и 16,7% от респондентите са посочили, че са необходими косметични промени във формулировката на уязвимата група, дори и премахване на група/и, без да се посочва конкретна група/и. От отговорите трудно може да се бъде

²⁸ Виж бележка 27

В ЗПЗПССИ - да се предвиди ред за промяна на обстоятелствата от страна на регистриран, вече заявител;

В образец на заявление да се допълни и адрес за кореспонденция със заявителя;

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

направен еднозначен извод, тъй като няма преобладаващо мнение и по-конкретни обосновки, които да предпоставят съответната промяна.

На **въпрос №12** „Според Вас необходими ли са промени свързани с прилагането на нормативната рамка по отношение на контрола на вписаните в Регистъра социални предприятия?“ 57,1% от респондентите са отговорили, че е необходимо да се определи контролен орган; за 28,6% от запитаните, такава необходимост съществува и за 14,3% не е необходимо да се правят промени свързани с прилагането на нормативната рамка по отношение на контрола на вписаните в Регистъра социални предприятия. Преобладаващата част от запитаните считат, че наличието на разписани ред и условия за контрол и контролен орган ще подобрят правоприлагането.

На **въпрос №13** „Срещате ли трудности по прилагането на правната рамка при разглеждане на заявленията за вписване в Регистъра на социалните предприятия?“ 66,7% от респондентите дават отрицателен отговор - не срещат трудности по прилагането на правната рамка при разглеждане на заявленията за вписване в Регистъра на социалните предприятия, а 33,3% посочват, че срещат трудности с прилагането на чл. 7, т. 3 и чл. 8, т. 2 при кандидатстване на ЮЛНЦ. Преобладаващата част не намират за трудно прилагането на правната рамка при разглеждане на заявленията за вписване в Регистъра на социалните предприятия, и само малка част посочват конкретни затруднения, чието изясняване следва да бъде уточнено след внимателен анализ и проучване.

4. Резултати от проведените интервюта сред заинтересовани страни и социални предприятия, получили отказ от вписване в регистъра на социалните предприятия.

Отговорите от проведените интервюта могат да се обобщят по следния начин:

1. Високо се оценява наличието на правна рамка, дефинирането на основни понятия и наличието на Регистър на социалните предприятия. Това дава яснота и сигурност, от нормативна гл. т., за точното и ясно определяне кои са субектите на социалната и солидарна икономика, както и социалните предприятия; подобрява се статистическата и информационна отчетност;

2. Законът е нов и урежда материя, която все още не е добре позната сред обществеността, което налага повече насърчителни мерки, които да отчитат освен стопанската и социалната цел и кауза на социалните предприятия; наличието на повече разяснителни, осведомителни и информационни събития би допринесло за по-добрата разпознаваемост на сектора;

3. Наличието на критерии за вписване на социалните предприятия в Регистъра на социалните предприятия само по себе си не представлява пречка, но поражда необходимост от допълнителни стимули, които да позволят на социалните предприятия да осъществят социалната си цел (напр. мерки по посока задържане наетите лица на трудови договори в социалните предприятия);

4. Специализираното законодателство в тази област дава възможност за насочване на финансов ресурс – публичен и чрез европейските фондове към точно определена съвкупност, с определени характеристики и особености.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

5. Необходимост от диференцирано финансиране, което адекватно, съобразно растежа на социалните предприятия, да удовлетвори техните потребности.

6. Прилагането на правната рамка води до повишаване на социалния и икономически статус на лицата от уязвимите групи, наети в социални предприятия. Повишава тяхната заетост и социално приобщаване.

5. Преглед на статистическите данни:

5.1. Данни от Националния статистически институт

Националният статистически институт на Република България (НСИ) е публичен орган към Министерския съвет със статут на държавна агенция. Статистическата дейност, осъществявана от НСИ включва провеждането на периодични и еднократни статистически изследвания. Във връзка с настоящата ОВ на ЗПССИ са извлечени следните данни:

5.1.1. Данни за субектите на социалната и солидарна икономика

По предложение на министъра на труда и социалната политика, НСИ разработи методология за получаването, събирането, обработването, съхраняването на индивидуални данни и статистическа информация, анализирането, предоставянето и разпространението на статистическа информация за субектите на социалната и солидарна икономика, съобразно посочените такива в чл. 14, т. 4 от ЗПССИ.

Като предистория, може да се посочи, че през 2014 г. НСИ започна да провежда статистическо изследване за социалните предприятия в страната, на принципа на самоопределяне. Този метод бе валиден до приемането и влизането в сила на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика през 2019 г. В периода между 2014 – 2019 г. чрез самоопределяне близо 4800 организации се самоопределят като социални предприятия в страната (от тях 2 194 предприятия с нестопанска цел и 2 526 нефинансови предприятия). От гледна точка на юридическата форма на функциониране на самоопределилите се социални предприятия в България около 25% са търговски дружества, регистрирани по Търговския закон. Преобладаващата част (около 2/3) от тези самоопределили се социални предприятия в България са създадени по реда на Закона за кооперациите, Закона за юридическите лица с нестопанска цел, а в някои случаи - по реда на Закона за задълженията и договорите. Също по данни на НСИ броят на заетите в самоопределилите се като социални предприятия надхвърля 36 000 души или малко над 1% от общия брой на заетите през 2017 г.

След нормативното урегулиране на материята и приемането на конкретни критерии за получаване на статут на социално предприятие и създаването на специален Регистър на социалните предприятия към МТСП, отпадна необходимостта от осъществяването на статистическо изследване за социалните предприятия на принципа на самоопределяне. Като изходна база, макар и на принципа на самоопределяне, набраната първоначална информация бе необходима за да се даде увереност за предприемане на действия по правното обезпечаване на материята в областта на социалната и солидарна икономика.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

Към настоящия момент, данните на НСИ за субектите на социалната и солидарна икономика все още не са предоставени.

5.2. Данни за социалните предприятия, вписани в Регистъра на социалните предприятия към МТСП

Регистърът на социалните предприятия е създаден в изпълнение на глава трета от ЗПССИ. Целта е да се набира достоверна статистическа информация за целите на информационното обезпечаване на политиката по социална и солидарна икономика. Регистърът е публичен и съдържа данни за вписаните в Регистъра социални предприятия, чрез които те се представят пред обществеността. По този начин гражданите могат да се запознаят с икономическата и социална дейност/цел на предприятието. Чрез Регистъра се гарантира, че наличната информация за състоянието и развитието на социалните предприятия е точна и пълна на национално ниво, което е предпоставка за осъществяване на мониторинг на провежданите от социалните предприятия дейности в обществен интерес и съгласно държавната политика в тази област.

Процесът по вписване на заявителите в Регистъра се осъществява по електронен път, което улеснява кандидатстващите организации и им дава надежден достъп до електронните услуги. Вписването е доброволно и е съпроводено с изискване на информация, която е опростена, стандартна, малка по обем и лесно събираема. Въвеждат се единни изисквания за висване, свързани с подаване на определен вид информация, която доказва, че предприятието е социално предприятие и попада в обхвата на политиката по социална икономика. Не се предвиждат такси за обработка на документите или друг вид финансова тежест.

Към 31.08.2023 г. са постъпили 99 заявления за вписване в Регистъра. След разглеждане на постъпилите заявления от специално създадена за целта вътрешноведомствена комисия, резултатите са следните:

- вписани в Регистъра като социални предприятия и издадени удостоверения за вписване - 33;
- в процес на вписване – 2;
- в процес на проверка - 5;
- издадени заповеди за отказ от вписване – 49.

Независимо от издадена заповед за отказ от вписване, кандидатстващата организация има право отново да подаде заявление за вписване в Регистъра.

На вписаните в Регистъра предприятия се предоставя за безвъзмездно ползване сертификатна марка „Продукт на социално предприятие“, с която се отличават предлаганите от тях стоки или услуги от другите такива, представени на пазара. Целта е да се подобри тяхната конкурентоспособност, за да участват пълноценно в рамките на единния европейски пазар и да генерират икономическа и социална добавена стойност.

Данните за вписаните в Регистъра социални предприятия кореспондират с подобни данни от други страни – членки на ЕС за първите няколко години след приемане от тяхна страна на правна рамка (Словения, Румъния).

Следва да се отбележи и Ковид кризата, която се отрази изключително неблагоприятно върху социалните предприятия, намали тяхната способност за адаптация към променящата се среда и за конкурентоспособност спрямо конвенционалния бизнес.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

А2. Информация относно използвания метод за оценяване на въздействията

Оценяването на въздействията от приемането или изменението на нормативния акт се основава на анализа на събраните данни. При оценяването на въздействията и формирането на изводи се тълкуват и обобщават анализирания данни, като се правят съответните изчисления, като се използват самостоятелно или заедно някои от следните методи/групи методи:

§. Прагматични методи

Група прагматични методи, включително наблюдение на изпълнението и теория на промяната като рамка за данни:

- ☒ Наблюдение на изпълнението
- ☒ Теория на промяната като рамка за данни

§. Строги подходи

Строгите методи за оценяване на въздействията са методи, които имат ясна отправна точка за формулиране на твърдения на принципа „причина - следствие“.

Проучване на казуси

Група методи за проучване на казуси, включително чрез проследяване на процеса и реалистично оценяване, анализ на съгласуваност и анализ на продължението, и качествен сравнителен анализ.

- ☒ Проследяване на процеса и реалистично оценяване
- ☒ Анализ на съгласуваността и анализ на продължението
- ☒ Качествен сравнителен анализ

(Квази) експериментални методи

Група методи за изследване чрез контролни групи, които позволяват да се оцени ефектът от нормативната промяна чрез сравнение на резултатите между равностойни тестова и контролна група.

- ☒ Рандомизирани контролирани проучвания (експериментален)
- ☒ Склонност за съответствие (квази-експериментален)
- ☒ Разлика в разликата (квази-експериментален)
- ☒ Прекъсване на регресията (квази-експериментален)

§. Мултикритериен анализ

Метод за последваща оценка на въздействието върху основата на специален набор от критерии, които са свързани с набелязаните цели.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

§. Модел на стандартните разходи

Методологическа рамка за измерване на разходите за изпълнение на задълженията за предоставяне на информация.

Резултати от анализа на събраните данни

Посочват се конкретните резултати от приложените методи за оценяване на въздействието.

За оценяване на въздействията в настоящата последваща оценка на ЗПСИ е използван последователен подход на анализ и оценка по ключови въпроси, така че заключенията от анализа да бъдат всеобхватни, обективни и реалистични.

Използвани са два подхода: а) анализ и оценка на данни от първична информация и б) анализ и оценка на данни от вторична информация.

Основните методи, чрез които е събрана и анализирана информацията, необходима за извършване на последващата оценка на въздействието от прилагането на ЗПСИ, са:

1. Наблюдение на изпълнението – прагматичен метод, чрез който фокусът е върху наблюдаване постигането на поставените цели чрез получените резултати;

2. Теория на промяната като рамка за данни - прагматичен метод за обяснение на причинно-следствената връзката между реалните действия по изпълнение на политиката и как те водят до постигане на поставените цели;

3. Анализ на постигане на целите и ефективността –изследва се дали и доколко оценяваните интервенции постигат своите цели;

4. Документален анализ - универсален метод с ясна приложимост в контекста на настоящата последващата оценка на въздействието на ЗПСИ. Методът включи извършването на преглед и анализ на наличната информация, свързана с прилагането на Закона.

5. Кабинетно проучване - изследват се данни от вече налични източници като нормативни документи, оперативни и стратегически планове, отчети, анализи, проучвания и др.

6. Качествени методи – проучване на казуси: проучени са три социални предприятия – избрани по следните критерии: клас А, Сдружение, Търговско дружество и Фондация - Сдружение Цветница Работилница за сувенири и култура, Трявна; Миряна 2009 ЕООД, с. Гумощник, община Троян; Федерация Адаптивна физическа активност Балкани – черноморска област, гр. София

7. Количествено проучване чрез анкета - извършено е анкетно проучване, резултатите от което са отразени в раздел II, т. 5. Основният метод, който бе използван за изследване на мнението на заинтересованите страни по ключовите въпроси за оценка, свързани с прилагането на ЗПСИ, бе анкетното проучване, популярен количествен метод с измерими индикатори, които дадоха количествени резултати. Обобщената вследствие от проведеното анкетно проучване информация имаше количествени измерения и бе използвана за допълване и надграждане на събраната чрез документалния анализ информация. Това допринесе значително за набирането на допълнителна информация. Анкетното проучване позволи да се установи виждането на преките

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

участници в процеса по прилагане на ЗПССИ, както и какви са идентифицираните пречки/проблеми/дефицити, чрез отговор на поставените въпроси и предоставени възможни отговори, с възможности за пояснение към тях.

8. Дълбочинни интервюта с представители на ГД ЕФМПП, МТСП и Микро финансираща организация SIS Credit

Основните методи, чрез които събраната информация бе обработена, синтезирана и анализирана за целите на ПОВ от прилагането на ЗПССИ бяха определени от въздействието на оценявания закон. Изборът им е обоснован от общата цел на ПОВ на ЗПССИ, а именно - да се оценят последствията и ефектът от нормативния акт и прилагането му. В тази връзка е направено позоваване на чл. 37, ал. 5, т. 6 от НОМИОВ.

II. 6. Описание на въздействията и формулираните изводи

След анализ на събраните в рамките на доклада данни се стига до заключение, че ЗПССИ изпълнява целите си и създава нормативна основа за благоприятно развитие на обществените отношения в областта на социалната и солидарна икономика. Имиджът и интересът към социалната икономика и социалните предприятия се повишава. Очакваните с приемането на закона резултати са постигнати в много голяма степен.

От проведеното проучване, изготвено за целите на настоящата ПОВ на ЗПССИ, може да се заключи, че въздействието на цялата нормативна уредба е положително спрямо поставените цели. Прилагането на нормативния акт е довело до изричното признаване на различната същност на тези организации и прилагания от тях организационен, правен и икономически модел, насочен към постигането на измерима социална добавена стойност, както и необходимостта от специални правила за тяхното функциониране и развитие. ЗПССИ води до институционализиране на социалните предприятия като субекти на обособен икономически отрасъл. Законът също така е довел до признаване и разширяване на правото и свободата на тези организации да извършват дейност във всяка област на социалния и икономически живот, както е призната и ролята им в процеса на изготвянето и изпълнението на публичните политики чрез възприемането им като участници във вземането на решения и в изпълнението на политиките.

Правната рамка за първи път изгражда в България единна цялостна нормативно устроена система от правила, свързана и съобразена със социалната и солидарна икономика, както и с условията, организацията и реда, при които социалните предприятия функционират и си взаимодействат с държавата и общините.

Нормативната рамка е подобрила достъпа до заетост и обучения с цел повишаване на жизнения стандарт на уязвимите лица и е довела до подкрепа за социално включване и самостоятелен начин на живот на тези лица.

Прилагането на нормативната рамка е спомогнало за намаляване на социалното неравенство и за устойчиво териториално/местно развитие, както и е допринесло за положителна промяна в социалния и икономическия статус на лицата от уязвимите групи.

Резултатите от изследването показват положително въздействие при прилагането на правната рамка в контекста на оказваната подкрепа от страна на МТСП по отношение на предоставяната необходима информация относно търсене на

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

специализирано финансиране и подкрепа за диалог със заинтересованите страни. Що се касае до организирането и предоставянето на насърчителни мерки, изводът, който може да се направи е, че мнозинството от респондентите виждат потенциал за развитие в тази посока, тъй като преобладаващият отговор е „понякога са организирани и предоставяни според очакванията“.

Последващата оценка на въздействие се фокусира и върху въздействията от вписването на социалните предприятия в Регистъра на социалните предприятия. В тази връзка проучването показва потенциал за прилагането на насърчителните мерки, особено по отношение ангажираността на местните власти, както и за нови, които да подпомогнат проявата на социалната цел и дейност на социалните предприятия. Включването на данъчни стимули (включително за конвенционалния бизнес, потребител на продуктите от производствената дейност на социалните предприятия), популяризиране на политиката и правната рамка, обвързване на корпоративната социална отговорност със социалното предприемачество, мерки, насърчаващи партньорствата, както и насърчаване на местната власт по региони да подпомогне социалните предприятия и субектите на социалната и солидарна икономика са сред посочените в проучването.

ПОВ идентифицира необходимост от разширяване прилагането на контролните механизми, чрез въвеждане на социален одит. Социалният одит е систематична оценка на социалното въздействие на организацията, спрямо определени стандарти и очаквания и метод, който организациите използват за планиране, управление и измерване на нефинансовите си дейности и за мониторинг както на вътрешните, така и на външните последици от социалната и търговска дейност на организацията.

При оценяване на въздействието от прилагането на закона следва да се вземе предвид и създалата се ситуация с пандемията COVID 19, която намали възможностите за реализация на социалните предприятия, но пък показва висока степен на гъвкавост от тяхна страна, тъй като част от тях съумяха за кратко време да преустроят дейността си, така че да отговорят на потребностите на обществото от предпазни инструменти, като маски, дезинфектанти и др. Този факт показва освен гъвкавостта и адаптивността им спрямо обстоятелствата, също и тяхната пригодност да задоволяват бързо неудовлетворени от пазара или държавата обществени потребности. В тази ситуация намесата от страна на политикоправещата структура от страна на МТСП допринесе за организиране на процес на бързо производство и разпространение на предпазни и др. материали за населението. Поради тези обстоятелства, свързани с наличието на пандемията, трудно може да се прецени как правната рамка е повлияла върху социално-икономическото състояние на страната и доколко постигнатите желани ефекти са устойчиви. Тук следва да се посочи още, че по-категоричен извод може да се направи след приключване и на проект „Развитие на социалната икономика“ по Плана за възстановяване и развитие на Р България (края на 2025 г.), чиято цел е именно да децентрализира политиката и да обхване на регионален принцип субектите на социалната и солидарна икономика. Към настоящия момент анализ от страна на отговорната за политиката по социална икономика структура в МТСП показва, че работата на създадените 6 регионални центъра в шестте района на планиране по NUTS 2 е с висока степен на ангажираност от наетите за целта специалисти, които само от началото на м. юни 2023 г. (от момента на наемането им във фокус-точките) до сега са провели над 650 консултации, от тях: 143 с институции, 9 с образователни институции, 15 с физически лица и 489 с потенциални социални предприятия. В резултат на

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

проведените консултации в Регистъра на социалните предприятия са постъпили 13 заявления за вписване, от тях 6 социални предприятия са вписани, а останалите са в процес на разглеждане. Това показва и бързата, адекватна и професионална дейност от страна вътрешноведомствената комисия за разглеждане на заявления за вписване в и заличаване от регистъра на социалните предприятия, която в кратки срокове разглежда, прецени и се произнесе относно коректното спазване и прилагане на правната рамка.

Във връзка с горепосоченото и според проучването в рамките на ПОВ, използването на ресурсите, заделени за развитие на социалната и солидарна икономика е ефективно и ефикасно и се осъществява от широк кръг заинтересовани страни – граждански сектор, работодателски организации с широка членска маса, социални предприятия.

ПОВ констатира като положителен ефект от прилагането на нормативната рамка политическата и социална ангажираност на структурите, прилагащи ЗПСИИ, както и на самите субекти на социалната и солидарна икономика. Прилагането на правната рамка улесни проявата на социалната отговорност на субектите на социалната и солидарна икономика, като ги насърчи и подпомогна да развиват социално предприемаческия си бизнес модел и да създават мрежи и партньорства, включително и чрез посредничеството и диалог от страна на МТСП.

Видимостта на социалните предприятия все още е трудно постижима, както поради необходимостта от засилване на информационното обезпечаване на политиката, така и поради това, че самите социални предприятия не се възползват в максимална степен от предоставената им безвъзмездно сертификатна марка.

На основа направените изводи, подобно изследване в рамките на периода след приключване и на проект „Развитие на социалната икономика“ ще отрази адекватно въпроса с устойчивостта и цялостния ефект от прилагането на правната рамка.

II. 7. Заключение

Въз основа на гореизложеното могат да бъдат направени следните изводи:

1. Като цяло действащите норми на ЗПСИИ са актуални, както в национален, така и в европейски аспект, като при прилагането им се постига нужното социално и икономическо въздействие върху уязвимите групи.
2. Постигнати са специфичните цели на ПОВ, произтичащи от необходимостта да бъдат изследвани последиците от действията и ползите от прилагането на ЗПСИИ.
3. Изяснен е обхвата на ПОВ и са направени изводи за последващото въздействие от нормативния акт.
4. Положителните въздействия от прилагането на ЗПСИИ могат да се оценят като ефективни и полезни.
5. При настъпили промени в Европейското законодателство, следва да се направи анализ и евентуално предприемат мерки разписаните норми в ЗПСИИ да бъдат актуализирани.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

II. 8. Начини на разпространение на резултатите от последващата оценка

Посочват се начините, по които ще бъдат разпространени резултатите от оценката, като публикуването на интернет-страницата на съответната институция и на Портала за обществени консултации е нормативно изискване.

За повишаване на публичността на резултатите от оценката е възможно да бъдат използвани всички познати информационни канали, като резултатите могат да бъдат представени на официални политически форуми, на официални експертни форуми и кръгли маси, на пресконференции, чрез съобщения до медиите, чрез изпращане до формални и неформални групи в и извън администрацията и др.

Резултатите от извършената последваща оценка на въздействието на ЗПСИИ ще бъдат предоставени на Министерския съвет, който е възложител за нейното изготвяне, на основание РМС № 436 от 05.07.2022 г. за одобряване на списък със законопроекти, на които ще бъде извършена цялостна предварителна оценка на въздействието, и със закони, на които ще бъде извършена последваща оценка на въздействието, през 2022 г. В изпълнение на чл. 22, ал. 3 от ЗНА, ПОВ ще се публикува на интернет страницата на Портала за обществени консултации в срок до 30 дни от изготвянето ѝ.

За по-добра публичност резултатите от оценката ще бъдат представени на междуправителствената работна група към министъра на труда и социалната политика по въпросите на социалната икономика, а също и на подходящи за целта форуми.

II. 9. Препоръки за последващи действия съгласно чл. 186 от ЗНА

Съгласно Закона за нормативните актове и Наредбата за обхвата и методологията за извършване на оценка на въздействието в зависимост от резултатите от последващата оценка на въздействието органът, в чиято компетентност е изпълнението на нормативния акт или който традиционно предлага промени в него, може да предлага отмяна, изменение или допълнение на нормативния акт и да инициира извършването на предварителна оценка на въздействието на предложените промени.

На основание на изложеното в настоящия доклад може да се направи извод, че е необходимо допълнително проучване относно възможни насърчителни мерки, което би довело до необходимост от изменение и допълнение на ЗПСИИ.

II. 10. Източници

1. Нормативни актове

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

Описание на използваните източници на информация

1. Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика, Обн. ДВ. бр.91 от 2 Ноември 2018г., изм. ДВ. бр.17 от 26 Февруари 2019г., изм. и доп. ДВ. бр.24 от 22 Март 2019г., доп. ДВ. бр.17 от 25 Февруари 2020 г.

2. Закон за нормативните актове, обн., ДВ, бр. 27/1973 г., посл. изм., ДВ, бр. 34/2016 г.;

3. Наредба за обхвата и методологията за извършване на оценка на въздействието, приета с ПМС № 301 от 14.11.2016 г., обн., ДВ, бр. 91/2016 г., изм. и доп., ДВ, бр. 84/2020 г.

2. Методически документи

1.Ръководство за извършване на последваща оценка на въздействието, официален методологически документ за изследване на резултатите от прилагането на нормативните актове (прието с Решение № 885 на МС от 3 декември 2020 г.;

2.Методиката за последваща оценка на програми и нормативни актове на Института за публична администрация, неофициален методологически документ.

3. Интернет страници

1. Портал за обществени консултации - <https://strategy.bg/>.

2. https://commission.europa.eu/system/files/2017-12/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_bg.pdf

4. Други източници

1. Декларация от Люксембург – Пътна карта към по-всеобхватна екосистема за предприятията от социалната икономика – декември 2014 г., България се присъедини към декларацията през 2021 г.
2. Доклад „Оценка на ефективността, ефикасността и въздействието на мерките за насърчаване на социалната икономика, финансирани в рамките на ОП РЧР 2007 – 2013 и ОП РЧР 2014 - 2020”, Файв консулт ЕООД, 2021 г.
3. Европейски стълб на социалните права, 2017г.,„Развитие на социалната икономика в Европейския съюз през последните години“, ЕИСК, 2017, Отговорен издател: Отдел „Посещения и публикации“, EESC-2017-104-BG, www.eesc.europa.eu
4. Начев, П. 2022 Социални измерения на потреблението и инвестициите в социалното предприемачество, дисертационен труд.
5. Националната концепция за социална икономика, приета с протоколно решение на Министерския съвет по т. 2 от Протокол № 13 от заседанието на Министерския съвет на 4 април 2012 г.
6. 3. Оперативен план на Министерство на труда и социалната политика за 2023 г.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

7. План за действие по социална икономика 2022 - 2023 г. приет с Решение на Министерския съвет от 01.06.2022 г
8. План за действие на Европейската комисия за социалната икономика от декември 2021 г.
9. Препоръка на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие относно социалната и солидарната икономика и социалните иновации, 8 юни 2022 г., България се присъедини към Препоръката на ОИСР през 2022 г.
10. Препоръка на ЕК за социалната икономика, 2021 г.
11. Препоръка на Съвета на ЕС относно разработването на рамкови условия за социална икономика, 2023 г.
12. Резолюция на 110 – тата Международна конференция по труда на Международната организация по труда относно достойния труд и социалната и солидарната икономика.
13. Резолюция 77/281 на Общото събрание на ООН от 18 април 2023 г. относно насърчаването на социалната и солидарната икономика за устойчиво развитие;²
14. Стратегически план на МТСП 2022-2025 г.
15. Тодорова, Т. (2021) Бизнес със социална кауза. Измерване на социалното въздействие В. Търново: Ай анд Би, 188 с., 2021 ISBN 978-619-7281-79-8 COBISS.BG-ID 49873160, София;
16. Battilana, J., and Lee, M. (2014). Advancing research on hybrid organizing– Insights from the study of social enterprises. *The Academy of Management Annals*, 8(1), 397–441.
17. Battilana, J., Sengul, M, Pache. A and Jacob Model (2014) Harnessing Productive Tensions in Hybrid Organizations: The Case of Work Integration Social Enterprises <https://www.researchgate.net/publication/286131951>
18. Borzaga, C. & J. Defourny, eds. (2001), *The Emergence of Social Enterprise*, London and New York, Routledge, 350-370 <https://www.researchgate.net/profile/Jacques-Defourny/publication>

III. Приложения

Приложения не се прилагат